

સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(જેની અંદર અથે; કવિતાની સમજૂતી; પાઠના
સવાલ તથા સાર; પાઠવાર અથવા શબ્દો તથા
લેક્ષકર; કડાની કિંમત વિગેરે.)

Publisher—D. N. Shah.

Gandhi Chowk—SURAT.

મોક્ષ એજન્ટ—ઈન્દિરલાલ મગનલાલ માતીરામ.
શાહપોર, કુંભારવાડા-સુરત.

આ પુસ્તક મારે ૧૯૫૭ના વર્ષમાં આકટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ડેપોઝિટ—શ્રી 'શંકર' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌરાશીજી-સુરત.

૧૯૩૦]

કીમત પાંચ આના.

[૧૯૮૫]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૬૫૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગ્રીષ્મ એપીડીમી અર્થ

વિષય ગ ૩૨૩ : ૮૪૪ : ૩ - ૨૧૫

૧૫૬૫૫
આદિવાદ
મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા.
અમરાતી મીપીરાઈટ સર્કલ

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

તથી=નાનાં છોક-
ને ભણવાની ચોપડી
નાક્ષર=સ્વર અને
અંગન
ખારાખડી=પદ
મુજી=ગમત આપનારી
ભાભ=દાયદો
જેડાક્ષર=જેડેલા અક્ષર
જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન
જેગ=લાયક
હકીકત=વાત
સરસ=હારી; મનને
પસંદ પડે એવી
હમગથી=હોંસથી
ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી
આનંદ=ખુશી
હોશિયારી=ખરદારી
વાક્ય=એક અથવા વધારે
શબ્દો મળવાથી મનમાં
ધારેલો વિચાર જેથી
પુરો જણાવાય તે

વાર્તા=વાત
બોધ=શિક્ષામણ
ખારીક=ઝીણી
મુકાબલો=સરખામણી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
અધિકારી=ઉપરી
માહીતી=ખબર
રસીલી=ગમત ભરેલી
સંબંધી=જિને; આખત
સારી=રૂડી
નમુના=નકલ
નખર કરો=ધ્યાન આપો;
વિચારો
સામાન્ય=સૈજવપરાશમાં
આવતી
વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
તે; બ્યાલ
તોળવા=જોખવા; તોડવા
સોદો=માલ; ચીજ
છેતરણી=ઠગાણી
ઉતાવળે આંખા ન પાકે=
ધણી ઝડપ કરવાથી

કામ થાય નહિ.
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
ખારી=ખરોસો
ચોપડીક=ઉપલકીક;
સમજ વગરનું
જુની ચોપડી=પાછલી
ચોપડી; ખીજી, પહેલી
જાળપોથી
સાર—(૧) ભણવામાં
ઉતાવળ કરવી નહિ.
(૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
ખોટી તેની જાણ
માહીતી મેળવવી.
પાઠ ૨. ભાગ ૧.
શિપિ=માપા
સિવાય=વગર
આલસી=જાળબોધ
જુના=પહેલાના
પંડિતો=વિદ્વાન; ધણી
ભણેલા
માથું=ઉપરો ભાગ

૨] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=ટપકું

વિસર્ગ=કંઠક હકારનો
ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન;

અક્ષરની જોડે બે

ટપકાં મૂકવાં તે

પ્રમાણે=મુજબ

પાઠ ૨. ભાગ ૨.

નીપજે=થાય

લહીઓ=સારા અક્ષરનો

લખનાર

લપટાવું=ફસાઈ પડવું

લાલચ=લોભ

નર્ત્યા=રોગ વગરના

જાતે=પોતે

શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ

ઉદ્યોગી=મહેનતુ

ચેન=સુખ; નિરાંત

ઠાઠ=ડોળ; ભપકો

ફડકડ=સહેલાણી; છેલ

ખાલી=નકામો; ફાકટ

અળુકાતું=અધટું

અસલ=અગાઉ

વિધાભ્યાસ=મણવું તે

ઝાઝો=ધણો

મેળવી=સરખામણી

પાઠ ૩.

ટટું=નાનો ઘોડો

ખજાર=હાટ; ચાકું

દારે=ત્રગામ પકડીને

આગળ ચાલે

છતે=છે

હડહડતો=પુરોપુરો

કળિયુગ=ખરાબ વખત

દૂર=છોટે

બૂમ=હાંક

બુદ્ધિ=અકલ્પ

ફરી ગઈ=જતી રહી

રાખના કુંવર જેવા=

કોમળ

ખરે બપોરે=મધ્યાને

હિંડાડે=ચલાવે

ખર્યુપાન=ધરડો; વૃદ્ધ

શરમાઈ=લજવાઈ

જોસખંધ=જોરથી

શ્રાવક=જૈન ધર્મ માનનાર

સંધ=જત્રાળુઓનું ટોળું

ધાતકી=દયા વગરનો;

નિર્દય; કૂર

ભાર=વજન; ખોજો

વીખરાઈ જશે=અછવાઈ
જશે

ખભે=ખાંધે

વખતસર=ખરાબ વખતે

પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી

જવા આવવાને માટે

આંધિલો રસ્તો

તોફાન=મસ્તી

શીકે મોઢે=વીલે મોઢે;

દીલગીર ચહેરે

પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=હાલ; હાલત; દશા

સાર-આપ બુદ્ધિએ

જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ

પ્રલયકાર; માટે આપણી

પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે

ચાલવું; પણ આપણી

બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે

કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ઢી

પુરુષ; વરવહુ

ધધરની બકિત=ધધરનું

બબન

ગળાતાં=ગુભાવતાં; કાઢતાં

નરસિંહ ચૌદશ=વૈશાખ

સદ ચૌદશ

૩૫=દેખાવ; શોભા;

ખૂંપસુરતી

બંડાર=ખખનો

વાણીથી=ખેલથી

પેદા=ઉત્પન્ન

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવાનું=મોટો કરવાનું

મા પર આવી પડ્યું=

માને માથે પડ્યું

સ્વભાવ=ખાસીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ=આસરો; આધાર

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાપર ઉપ-

કાર કરનાર; પરોપકારી

નીવડયો=નીકળ્યો

અભ્યાસ=મદાવરો;

મંડ્યા રહેવું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ

માનીતો=બહાલો; પ્યારો

નાની મોટી=સહેલી

અધરી

ખાખત=વિષય

ધમ્ધે=ચાહે

માઠું=ખોટું

સાંઢ=આખભો; ગોધો

પછાડી=પટકી; અક્ષણી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા=

મશ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણુ=મન; દીલ

એકદમ=એર્ચીતી

ફોટો=માથે બાંધવાનું લુગડું

પાટો=કુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાફ કહેવું તે

જીવતો ઘેર આવત નહિ=

મરી જતો

ખસ્થો નહિ=મથો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=માન

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારકાનું બહું કરવાનોગુણુ

આશ્ચર્ય=નવાઈ

પાઠ ૫.

ઉમર=વરસ

ગુજરાન=ભરણુપોષણુ

પ્રીતિ=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાઇ આવ્યું=

ધણીજ દયા આવી

ખાડા પડ્યા=ખેસી ગયું;

કુવા પડ્યા

જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી

આશીષ=દુવા; આશિર્વાદ

ખૂંચેલો=પેસી ગએલો

કાઠે=કિનારે

દૂખતો=ખૂડતો

ઉધો=ખવળો

ટંગાવી=લટકાવી

પાડ=ઉપકાર

૪] ત્રીજા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક અલી આના.

ધનામ=ભેટ; અક્ષીસ
થોભાય=ખોટી થવાય
ધાડું=ગીચ
જંગલી=ફાડી ખાનાર
પેઠો=દાખલ થયો
કૃપાથી=મહેરખાનીથી
ધન=દુઃખ
ભાઈમંધ=દોસ્તદાર
સહીસલામત=સુખેથી;

જોખમ કે અડચણવગર
વિવાદ=લગ્ન
સામેલ=દાખલ

સાર-આપણે દરેક
માણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું કે જોયી ધન્ય
આપણા ઉપર ખુશી થશે
અને આપણું ભલું થશે

પાઠ ૬.

અદલ=વ્યાજખી
દ-સાફ=ન્યાય
પૈસાદાર=પૈસાવાળો
ગામડી=મહેતાજીની
વળગ્યો=લાગ્યો

નસીબદાર=માગ્યથાળી
ધંધામાં=રોજગારમાં
ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસો; દોલત
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
ધરણાં=દાગીના
ધડાવ્યા=કરાવ્યાં
દોલત=પુંજ
ખરીદા=વેચાતા લીધા
આખર=કીર્તિ; છજત
મરણ પથારી પર પડ્યા=
મરવાં પડ્યા
મરણ=મોત
મિલકત=પુંજ; દોલત
ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
કબુલાત=વચન; મોઢાનો
ખોલ
દડાડોપાણી=મરણ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
પાછળનો ખરમ
દિવાન=પ્રધાન; વજીર
ઉમેર્યો=વધાર્યો
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યો=રોક્યો
નજીવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સગ્ન=શિક્ષા
આસપાસ=આગુઆગુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું; તેજ
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને
પાડેલા આકા ઉમા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનોધણી;	આપ; પરમેશ્વર	વિના=વગર
પરમેશ્વર	ખોળીએ=શોધીએ	ઠાણું=અમથું; ખાલી
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	કામ=ઠેકાણું
ભોંયરે=ભોંયરામાં	ઝીણો ભાગ	સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	કામ=માટે	ઠેકાણે છે માટે આપણે
ઘાટ=વિચાર	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ખોટાં કામ કરતાં બીજું.
જગતનો તાત=દુનિયાનો	વનાર; પરમેશ્વર	(ખોટા કામ કરતાં નહિ.)

સમજૂતી—આપણી આજુબાજુએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	ધણી; પરમેશ્વર	અજાણી=જાણ્યા વગરની
ધણી; ધશ્વર	આધાર=આસરો; ટેકો	ન અજાણી=અજાણી
શીક્ષ=માથું	પાળનાર=પોષણ કરનાર	નથી; જાણીતી છે.
નામી=નમાવી	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	ક્ષમા=મારી
શીશનામી=માથું નમાવી;	ઉપકારો=પાડ; આભાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
પગે લાગી	રાંક=ગરીબ	મતિ=મુદ્ધિ; અક્ષત
આપદા=દુઃખ	અજ્ઞાન=સમજણ વગ-	છેક=ધણીજ
હગારો=અચાવો	રનો; અણસમજી	દીક્ષ=મન; અંતર
દીનાનાથ=ગરીબોનો	પ્રાણી=જીવ	ધારો=આણો; લાવો
	તુંથી=તારાથી	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલાં

૬] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક આર આના.

સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત | દાસ=સેવક; આકર | સ્તુતિ=વખાણ
શક્તિ=અળ | નિવારો=મટારો; ટાળો

સમજાવટી—અરે ! દેવના દેવ ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર ! તમે બધાંતું પોષણ કરનારા છો, અને હંમેશાં બધાંતું દુઃખ મટાડનાર છો; તમે મારા ઉપર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજણી નથી; (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છેજ) માટે હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી યુદ્ધિ ધણીજ આપી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જાજરાં રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ બક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯. | રહેવા માટે બોંયમાં | છાંયે=છાંયડે
ઠર=નાનાં પ્રાણી પોતાને | જે બાકાં પાડે છે તે; | પંજમાં=દાવમાં; સપાટામાં

બાળગરબાવળી ને સુંદરશુક્ર પહેલીના અર્થ બે આના. [૭

સપડાયલો=પકડાયલો;
 ઝલાયલો
 કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું
 તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આકૃત=આપદ; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દાસ
 જીવતદાન=કોઠનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મરકરી કરીને
 મગરૂરી=શેખી; પતરાજી
 ગર્વ=મગરૂરી; અહંકાર
 વન=જંગલ
 બાન=સમજ; અક્રમ
 જાળ=ફાંદો
 ફાંફાં=ખોટી મહેનત
 છુટાયું=નીકળાયું
 અકળાયો=ગભરાયો
 સાદું=પદ્ધતી
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બળવશે=કરશે
 છુટો થયો=નીકળ્યો

અત્યારે=હાલ; હમણા
 સાંભરતી=યાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક કરતો
 હતો
 તરણા સરખું=તણખભાં
 જેવું; નકામું; નજીવું
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
 રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
 રવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસ
 ફરી=વેચવા ફરવું તે
 ફરી કરી=ફરીને છુટક વેચી
 ગુજરાન=ગુજારો
 ધરાક=સોદો લેનાર
 ખોટી=ગેરબ્યાબખી
 કિંમત=ભાવ; મૂલ્ય
 છેતરતો=કમતો

શાખ=આખર; બરોસો
 ઠરાવ્યા=નક્કી કરીયા
 બેવડો=અમણો
 સાર-ગર્વ કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦.
 પરચુરણ=જીદી જીદી
 જાતના
 પોલીસ થાણાનો અમલ-
 દાર=નાયક
 ફરજ=જરૂર; અગત્ય
 વાણી=બોધ; શબ્દ
 માફક=પેઠે
 કમાયો=પેદા કરીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું
 શરૂ થયો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=બનારસ; ગંગા
 નદી પર શહેર છે
 આમલ=કાલાવાલા; તાણુ
 કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 ભાગ્ય પડવાથી=થવાથી

૮] હિંદુસ્તાનની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

મહા મુશ્કેલી=પણી
મુશીબત
વિધવા=જેનો પછી મરી
ગયો હોય તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાંતિ
સાર-કોઈનું પણુ હરામ
નું લેવાની કદી ઇચ્છા
રાખવી નહિ જે
આપણે કોઈનું હરામ-
નું લઈએ તો તેની
સાથે આપણી પાસે
હોય તે પણ જાય.

પાઠ ૧૧.

ખેડી ખાવાને=ખેતી કર-
વાને
તુરંગ=જેલ; કેદખાનું
છંદ=નહારી ટેવ
જાપો=ચોકસી; તજવીજ
લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રીમંત
વિકટ=મિલકામણ
રાહ=વાટ
ચોકીદારો=ચોકી કરનાર

દ્રવ્ય=નાણું
હુંડી=ખુંચવી
પાળ=કોરણ
તાલેવંત=પૈસાદાર
મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું
સુખે=નિરાંતે
નસીમ=ભાગ્ય
કંદોષ=સુખડીઓ
ભેળ્યું=મેળવ્યું
તાક્યું=પાયું; ઇચ્છ્યું
મહાં=મુઠાં; મરી
ગઈલાં પ્રાણીઓ
ગીવ=ફાડી ખાનાર
મોટું પક્ષી
મગર=ગમેડીથી પચીસ
ગણું મોટું પાણીમાં
રહેનાર પ્રાણી
વાવે=રોપે
લણે=સે
પામે=મળે
સાર-“વાવે તેવું લણે
ને કરે તેવું પામે.”
“ખાડો ખોદે તેજ પડે.”

પાઠ ૧૨.

વર્તણુક=રીતમાત્ર
સહન થઈ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ
ફાસલાવી=ખોટું સમજાવી
જીલમ=જામરાઈ
રચતી=ગમતી
નીચ=પાપી
કંઈ ખાકી રાખતો નથી=
ધણુંજ કરે છે
ગંધર્વ=ગવૈયાની ઝેક
જનત; સ્વર્ગમાં ગાનારા
અપકાર=અવગુણ; ભુંડું
કરવું તે
ગળગળા=છાતી ભરાઈ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
ગુસ્સે થતા=ક્રોધ કરતા
સાર-કોઈ આપણું
ભુંડું કરે તોપણ
આપણે તેનું બહુજ
કરવું જોઈ ઇશ્વર આ-
પણા ઉપર રાજ થશે

<p>પાઠ ૧૩.</p> <p>ન્યાયાધીશ=ધનસાદ કર- નાર અદલ=ખરો; વાજખી રાજકાજ=રાજકારભાર કચેરી=દરખાસ્ત ચર્ચા=વાતો; વિચાર સાક્ષી=વાત જાણનાર અચરત=નવાઈ; અચંખો હક=માલીકી; દાવો ગળેપટુ=ખોટો હક કરનાર સાર=હરામનું લેવાની ટેવ રાખવી નહિ.</p>	<p>કરમાઈ ગયું=રીકું પડી ગયું; ઉતરી ગયું ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો ટેકો=આધાર; આસરો કાયમ=હંમેશાં; નિત્ય કદાપિ=કોઈવાર; કદાચ તંગી=તંગાશ; ભીડ મટી=દૂર થઈ; ટળી સાર=આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાજી છે માટે પ્રશ્નરતો પાઠ માનવો અને એ ઇંદ્રિયોનો સારો ઉપયોગ કરવો.</p>	<p>ખામી=ખાંપણ; ખોડ ભાવ=હેત; પ્યાર ભોળા=પાપ વગરના આગ્રહ=કાલાવાલા માન્યા વગર=કબુલ કર્યા વગર ખાતર=ખરદાસ સાટું=ખદશો મોં મજદાવી=મોં હસતું રાખી સ્વાદે=લહેજતથી શરમાયું=જાણવાયું સાર=કોઈની મસ્કરી કરવી નહિ, જો આપણે કોઈની મસ્કરી કરીએ તો તે આપણી કરે</p>
<p>પાઠ ૧૪.</p> <p>ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપ્પીલા- વાળો સારી સ્થિતિનો માણસ કંકડીને=પણીજ; સખત નિસાસો=દુઃખ કે દીલ- ગીરીને લીધે શ્વાસ નાંખવો તે અભાગીઓ=કમનસીબ; અકર્મી</p>	<p>પાઠ ૧૫.</p> <p>વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ મસ્કરી=મજાક નોતરું=જમવાનું કહેણ રંગીત=રંગેત્રો સુશોભિત=દેખાવડો છાછરો=જરાક ઉડો ને પહેળો થાળ=ખોટી થાળી ચપચપ=ઝપઝપ</p>	<p>પાઠ ૧૬.</p> <p>સત્ય=સાચું સતનું=સાચાનું ચિંતન કરવું=વિચાર સત=સાચું વાક્ય=શબ્દ; વચન ઉચ્ચરવું=બોલવું</p>

૧૦] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અઢી આના.

અસત્ય=ખોટું	ભય=ખીક; ભો	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
જશથી=આખરથી	હટે=નાશ પામે; જાય	ધણી; પરમેશ્વર
જળકીત=પંકાએલા;	જોગ=અનાવ; કારણ	રીઝશે=ખુશી થશે
વખણાએલા	છુપાઇ જશે=ઠંકાઇ જશે;	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
જો=દુનિયામાં	જાહેરમાં આવશે નહિ	રીઝો=ખુશી થાઓ
ખીજ=ખી	છેવટ=આખર	સાર-સત્ય બોલવાથી
વૃક્ષ=ઝાડ	ઉગ્ગસ=પ્રકાશ	લાભ થાય છે; અને
વિજ્ઞાન=ખોટું	ફરીને=ખીજવાર	પરમેશ્વર ખુશ થાય છે.
ચુલ્હારી=ફાયલાકારી	દીપશે=પ્રકાશશે	જુઠામાં જુઠો માણસ
ફળ=પરિણામ; ફાયદો	આંચ=નુકસાન; હાનિ	પણ એક દિવસમાં
આશ્રય=આશરો	કલેશ=દુઃખ	જુઠા કરતાં સાચું
છાંયતળે=શીળામાં	અનેક=ધણી	વધારે બોલે છે, જે
પરિતાપ=દુઃખ	હરે=હર કરે; મટાડે	ઉપરથી ઇશ્વરને સા-
વસે=રહે	સમું=સરખું; બરાબર	ચું જ ગમે છે એમ
પ્રગટે=ફેલાય	અન્ય=ખીજું	સાખીત થાય છે.
છળ=છુટ્યો	ખરે=નકકી	
દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ	અતિ=વણી; બહુ	

સમજૂતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું ખોટું ઝાડ થશે; અને તેનાં લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આશરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે ખોટું

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના. [૧૧]

કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ધણું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નહારી પ્રુદ્ધિ સત્યની બીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી પ્રુદ્ધો થઈ પ્રકાશે છે, તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે. (જહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતભ્રમ કે સત્ય ઉધાડું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય ધણું દુઃખ નડકી ટાળે છે, નડકી સત્યના જેવું બીજું જોર નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર ધણું પ્રુદ્ધ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં પ્રુદ્ધ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.	મીલનસાર=મળતાવડા	મહીનો
રિવાજ=ધારો; નિયમ	પરોણ્યાચારી=પરોણ્યાગત	તાપ્ત=તાજા
વર્તમાનપત્ર=છાપુ; ન્યુસ;	ભારી=બોજારૂપ	ફાંકડો=ફક્કડ
આલતા વખતની હકી-	પૂજે છે=સેવા કરે છે	વેશ=દેખાવ
કતનો છાપેલો કાગળ	સાર-જરૂર વગરની	વરખ=ધાતુના છેક
ખાંકડો=પીઠવાળા પાટલી	ચીજો પાછળ ખર્ચ ન	પાતળા પતરાં
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી	કરવો અને તેનો ઉપ-	તારીફ=વખાણ
લેવાય એવું ધર	યોગ પરોપકારમાં કરવો.	મરણુતોલ=મરી ગયો
સપાટ=ઉંચીનીચી નહિ તે	પાઠ ૧૮.	હોય એવો
બરવાહ=ઘેટાં ચારનાર	મોહરમ=જે મહીનામાં	સ્થિતિ=હાલત; દશા
પાકાં=છો ઇંટના	તાપ્ત નીકળે છે તે	રડારોળ=ધણું રડવું

કકળવું તે	પાક=ફાલ	માં ઉતરી ગયા=ઝંખ- વાઈ ગયા
એકાએક=એકદમ	કરકસર=ખપ જેટલું	ખળનચી=ખળનાનો
અચંખો=તવાઈ	વાપરવું તે	ઉપરી; તીજેરીનો ઉપરી
દશા=સ્થિતિ; હાલત	ચર=કડાંવાળો દેગડો	ફટકા=સપાટા; નેતર કે
ધ્યાનમાં=સમજણમાં	સોનામહોર=સોનાનાસિક્કા	ચાપુકના ઝપાટા
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય	ઉતરે=ઓછે આવે	નિશ્ચય=ઠરાવ
સારવાર=ચાકરી; અરદાસ	અધાર=પ્રણીપણના હક	ભાગીદાર=ભાગીઓ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ	સાથે; તમામ હક સાથે	ખુદાવંદ=મોટો માલીક
પરિણામ=ફળ; છેવટ	ચુકાદા=ફેંસલા	(મોટા દરજ્જા વાળાને
છિદ્રો=નાળાં	નિર્ણય=ફેંસાઓ; ચુકાદો	માટે બોલાય છે)
વાટે=રસ્તે	પાક=પેદાશ	શરત=કબુલાત
દીલ=વાર	સાર—પ્રમાણિકપણે	હજુરમાં=રખરખમાં
મંદનાડ=રોગ; મિમારી	ચાલવાયાં ઇશ્વર ખુશી	લાંચીઆ=લાંચ લેનારા
અકરમાત=અણધાર્યો	ચાય છે માટે પ્રમાણિક-	માનીતો=વહાલો
એકાએક બનાવ	પણે ચાલવું.	સાર-હકથી વધારે લેવા-
વિદાય થયા=ગયા	પાઠ ૨૦.	ની ઇચ્છા રાખવી નહિ.
પાઠ ૧૯.	દિલ્હી=જમના નદીના	પાઠ ૨૧.
બાઇમાંડું=બાઇબેન	કાંઠાપર ગ્રહોર છે.	લોકાની=મસ્તીખોર
ઉપજ=પેદાશ	પ્રખ્યાત=ખાણીતા	કાયર=હેરાન
ધરખરચ=રોટલા ખરચ	પરાક્રમી=ખહાદુર; શૂરા	આંકી=દામ દઈ; નિશાની
દુકાળ=મોંઘવારી; અના-	શેખીત=કોઇપણઆખત-	કરી
જ પાણી મોંઘા મળે	માં આનંદ લેનાર	ફાટપો=જખરો થયો
એવો વખત	આસરો=મદદ	

માતેલો=ખાઇ પી જખરો	જેવો કોઇ નથી પણ શેરને	સૌમાઝ્યવંતી=પરણેલી
થએલો	માથે સવાશેર હોયજ.	ઝી કે જેનો ધણી
જખરો=જેરાવર	પાઠ ૨૨.	જીવતો હોય તે ઝી
હાથ ચલાવવો=મારવું	સ્થાપન=મંડાણુ; શરૂઆત	ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ
ધટતો=લાયક	સવડ=સગવડ; સોઈ	વિધવા ઝીના નામની
પલક=જરાવાર	ગોઠવણુ=ખંદોખસ્ત	પહેલાં વપરાય છે
કચરી=ચમદી	ખેપીઝો=કાસદ	નામકામ=નામ ને ઠેકાણું
યુક્તિ=તદખીર; કળા	લાભ=ફાયદો	કમવાર=એક પછી એક
નસકોરાં=નાકનાં ખે કાણુ	સહજ=સહેલાઈથી	સરનામું=નામ ને ઠેકાણું
તોખાતોખા=કાયર કાયર	માનવાચક=માનનો અર્થ	ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
કુલાઇ ગયો=મગર થયો	ખતાવનાર	પત્તો=ઠેકાણું
અહો=અરે	તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા	પાઠ ૨૩.
શબ્દ=ખોલ; વચન	પવિત્ર; (એ શબ્દ વડી-	સુલતાન=મુસલમાન
અભિમાની=અહંકારી	લના નામથી પહેલાં	પાદશાહ
હિતાઈ=કાદું	વપરાય છે.)	શિકાર=જનાવરોને તા-
સપડાયો=ફમાયો	ચિરંજીવી=જાંખી મુદત	કીને ગોળી મારવી તે
હલકા મનનો=નીચ	જીવનાર (આ શબ્દ	અહુસાન=પાડ
નમ્ર=મરીખ	છોકરાના નામની પહે-	માનું છું=મણું છું
માઠાં=ખરાખ	લાં વડીલ વાપરે છે)	ખોરાક=ખાવાનું
હલકો=તુરંછ	રાજમાન=જેને રાજ તરફ	હાજર કરે=રજુ કરે
સાર-કદી અહંકાર	થી માન મળતું હોય તે	ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
કરવો નાંહ. અહંકારી	રાજેશ્રી=જેને રાજ તરફ	વાસણુ
માણુસો ધારે કે મારા	થી પૈસા મળતા હોય તે	ભાવથી=હોંસથી

૧૪૧ પાંચમી ઓપડીને હિકેશન શિક્ષક ચાર આના.

આંત=ઠડો	બહાર કાઢી મૂકવું તે	વાળી આપું છું
વિનંતી=નમનતાપથી	આર=માણસની ચઢતી	માન=આખરૂ
કહેવું તે	પડતી જીભ વડેજ થાય	સેવા=ચાકરી
જગીર=ધનામી જમીન;	છે. જો આપણે નમનતાપ	માનવી=માણસ
સરકાર તરફથી મળેલું	વાપરીએ તો સામાનો	ભાર=ખોજો; વજન
ગામ કે જમીન	પ્યાર મેળવીએ, માટે	મણખંધી=ભારે; મણના
ઉમરાવ=અમીર	ઠર્ષા છોડી નત્ર સ્વભાવ	માપથી
સાન=અક્ષય; સમજ	રાખવો કે જેથી ઉમરા-	ખોજો=વજન; ભાર
સંબંધમાં=વિષે	વોના જેવા હાલ થાય નહિ	ખીન=વમર; વિના
અંદેશો=શક; વહેમ	પાઠ ૨૪.	તન=શરીર
જાતે=પોતે	પંચ=પાંચ કે વધારેતું	તનતોડીને=ધણું વૈતરૂં
ઝવેરખાનાનો=કીમતી	ટાણું	કરીને
રત્નોનો	વાદવિવાદ=તકરાર	હાર=પરાજય; હારવું તે
ઉપરી=અધિકારી	તુર્ત=તરત	માલીક=ધણી
ધલાજ=ઉપાય	દરખાસ્ત=કચેરી	રસ્તો કાપું=મુસાફરી કર
ભંભેરવા=ખોટું સમજાવવા	નાર=માદા	પીઠ=વાંસો; ખરડો
સંતાપ=છુપાપ	ગણના=ગણતરી; કદર	દરકાર=પરવા
ભિખારી=ભીખ માગનાર	વલવલે=ટળવળે	માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓછો
સ્થિતિ=હાલત	પવ=દૂધ	કરવા; અંતર ઓછું
બેટથો=છાતી સાથે દાખ્યો	વહાહાર=વિશ્વાસ	કરવા
પ્રધાન=વજીર	ધાન=અનાજ; ખાવાનું	સફર=લાંખી મુસાફરી
ઠર્ષાખોર=અદેખા; ઝેરીલા	નીમક=અનાજ	મુજ=મારો
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ	હલાલ કરું છું=અહો	જળકાજો=પાણી માટે

ત્રિવેદી વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના. [૧૫

જીવ લીએ=મારી નાંખે	તોય=તોપણ	અથડાય=અફળાય
કૂર=ઘાતકી; દયા વગરનો	તલપે છે=તાકે છે; પારે છે	આશા પર અથડાય=
અંબાડી=હાથી પર	માંસ=ગોસ	ભરોસાપર રહે
માંડવાની ખેઠક	કસાર્ધ=ચંડાળ	ખલક=જગત; દુનિયા
કરો=નો	કર=હાથ	દંડે=શિક્ષા કરે
દીપે=શોભે; સારો દેખાય	કાર બનું=કપાઈ જઈ	પીડતાં=દુઃખ દેતાં
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ	કુલ=અધો; તમામ	કોપે=ગુરસે થાય; રીસે
પશુ=ચોપમાં જનવર	ખોજ=ખોજો	ભરાય
સરદારી=ઉપરી	બ્યાપાર=વેપાર	કીરતાર=પરમેશ્વર;
ન્યાય=ધન-સાફ	ધડી=થોડો વખત	સાર-પાળેલા જનાવરો
નિર્દોષી=વાંક વગરનો;	કરાર=આરામ	પાસે ગજ ઉપરાંત કામ
નિરપરાધી	ખર=ગધેડો	કરાવવું નહિ, અને પેટ
તલ=જરા જેટલો; થોડો	ગજ=હાથી	પુર ખાવાનું આપવું.
ત્રાસ=ખીક; ભય	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	

સમજૂતી—ચોપમાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. ગાય-હું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણ કરે છે? મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં ખાય છે. તોપણ જીવનનો પાર ક્યાં છે? (ટેક) (૧) કુતરો-હું વિશ્વાસુ વહાલું પ્રાણી ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા અનાજનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (ટેક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના માણસ) મને હસે છે, પણ સમજતાં

નથી કે બાર કોણ ઉપાડે છે? બારે વળન લાદે (પીઠપર બસે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું. પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ કયાં જાણે છે? (૨ક) (૩) ઘોડો—હું ચારીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં; ધણીને મારી પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે? (૨ક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું, તોપણ કોઈ ઘતકા મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાંખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરાપકાર કરું છું. (૨ક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શીભે છે.) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શીભે છે. પશુઓમાં હું મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (૨ક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળતા લાથે કપાલ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇન્સાફ કયાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (૨ક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-ગમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારના રોજનો બાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (૨ક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો ને ગાય એ ચિત્તારાં પ્રાણી બીજાના બરોસા પર અજ્ઞાય છે. વિષમાં નકારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પશુ, પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૫.	સદગુણી=સારા ગુણવાળા	ચિત્રામ=ચીતરવાનું કામ
ગુનો=કસુર	નીવડે=નીકળે; થાય	તક્ષીન=મશશુલ; લીન;
કપુલાત=કપુલ કરવું તે	સાર-ગુનો કપુલ	એક ચિત્ર
ધકકો=હડસેરો	કરવાથી પરમેશ્વર ખૂશ	ખુખી=ખલિહારી; ચમત્કાર
પુટી ગયો=ભાંગી ગયો	થાય છે અને આપણા	મહેતીજી=કન્યાશાળાની
ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	મનને પ્રીતર રહેતી નથી.	વડી સ્ત્રી શિક્ષક
ફોડયો=ભાંગ્યો	પાઠ ૨૬.	લાયક=યોગ્ય
મા=નહી	બાળાઓ=છોકરીઓ	ગુણી=ગુણવાન
બોલ મા=બોલ નહિ	હોંસે હોંસે=ઉમંગથી	શિક્ષકો=આસિરદો
કસુર=વાંક; ગુનો	સારે રાગે=મધુર સ્વરે;	વર્તે=ચાલે
અગળણે=અગળાવતા	મીઠે અવાજે	સલાહમંપ=એકવિચાર;
માનવી=કપુલ કરવી	સીવણુ=સીવવાનું	મળી સમજીને ચાલવું તે
ગુનેગાર=અપરાધી; કસુર	રંગબેરંગી=તરેહ તરેહના	શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ
કરનાર	રંગના	સાર-હોડીઓને બણા-
નારાજ=નાખુશ	મળપટા=મળે બાંધવાના	વનાથી તેમની અક્કલ
ખીટ=ભો; ડર	પટા	ખીસે છે. માટે છોડી-
ઉદાસ=દીલગીર	સેખાં=મોઢે ગણવાના	ઓને બણાવવી.
સુખેથી=ગડચણુ વગર	હિસાબ; મુખગણિત	પાઠ ૨૭.
હોઠે=નીચે	ઘાટ=આકાર	સંધરે=સંઘઠ
રમે=રડે	પ્રદર્શન=સંઘદસ્થાન;	કુદરતનું=કશ્વરી શક્તિનું
દોષ=વાંક; ગુનો; કસુર	નમુદેદાર ચીજો બતા-	અવલોકન=ધારીને જોવું
સંતાડવા=છુપાવવા	વવા માટે એક ઠેકાણે	તે; બારીક તપાસ
ભૂલ=ચૂક	ભેગી કરી રાખવી તે	રાજવાની=રાજા જે શહેર
સહન કર=અમું; વેઠું	ગૂંથેલી=વળ દીધેલી	માં રહેતા હોય તે શહેર;

૧૮] સુબધ ઇલાકાની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

રાજગાદીનું શહેર	ભુકરો=રેતી; એક જાતનો	હરકત=અડચણ
ધમારતો=હાથી આંધણી.	પોચો પથર	સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
નાં ધરો	ગંજી=ધાસનો ઢગલો	કરવું તે
કિલ્લો=ગઢ	અગત્યની=પ્રરેતી	અવારનવાર=ફરતા ફરતી
રચના=અનાવટ; ગોડવણ	આગગાડી=દેવતા અને	સંઘાત=સાથ
આંધણી=આંધકામ	પાણીના બળથી (વરા-	સાર-પૈસા બચાવ્યા
ખાણું=અનાજ ભરી	જથી) ચાલતી ગાડી	હોય તે ધડપણના વખ-
મૂકવા માટે જમીનમાં	સાધન=વસ્તુઓ	તમાં ખપ લાગે છે, માટે
જે ખાડા ખોદેલા તે	પુણજી=ધણું	દરેક માણસે પૈસાનો
જાર=જીવાર	દાણા=અનાજ	સંગ્રહ કરવો જોઈએ.
ખાનગી=પોતાની	નાણું=પૈસા	
સળી=સડી; જીવાત પડી	દ્રવ્ય=પૈસા	

સમજીતી-જીઓ કે જંતુની જાતમાં કોડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે, અને બધી સાથે મળીને (હમેશાં હળીમળીને) દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.	ધર્માદા=દાનમાં આપી	સાર-જે કાંઈ પેદા
પરખ=મુસાફર લોકોને	દીધેલું તે	કરવું તેમાંથી દસમો
મફત પાણી પીવાનું	દસમોભાગ=દસ ભાગ-	ભાગ ધર્માદાના કામમાં
ઠેકાણું	માંનો એક ભાગ	ખરચવો “કર્મે જય
વારાફરતી=એક પછી એક	આશીર્વાદ=આશિષ; દુવા	અને પાપે ક્ષય.”
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર;	ટાળવામાં=મટાડવામાં;	પાઠ ૨૯.
લાકડા કાપીને વેચનાર	દૂર કરવામાં	વળગ્યો=લાગ્યો; ખાજ્યો
વળેલો=વળગેલો	મનોહર=મનને રાજી કરે	તર્ક=મનસુબો; વિચાર
ખરો તડકો=સખત તાપ	એવું	શેખરજી=ખોટા વિચાર
વિસામો=આરામ	શીતળ=ટાઢી; ઠંડી	કરનાર; માણસનું નામ

પાર=છેડો; અંત
કરાવી=નકકી કરી
ધાડવો=ધી ભરવાનું
માટીનું વાસણુ
તરંગ=ખોટા વિચાર
ધુણાવી=હલાવી
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં
કડવા શબ્દ કહેવા તે
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર
વગરનો થઇ ગયો
નકામા=ફેકટ
ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા
ઉઘમે=ધંધે; કામે
માફક=પેઠે
ચેતન્યો=સમજાવ્યો
સાર-આપણા ધંધા
સંબંધીજ વિચારો કરવા
એકદમ પૈસાદાર થઇ
જવાના વિચાર કરવા નહિ.
પાઠ ૩૦.
પતંગ=કનકવા
છેક=તદન
ફરીથી કરો=ખીજવાર
કરો મતલબ કે હરકોઈ

સારું કામ પુરું ન થાય લાં
સુધી ફરી ફરીને કરવું.
ચઢાવવા=ઉઠાવવા
સપાટો=જોસ
ગોથું આધ=ઉંધો થઇ
કાયર થવું=કંટાળવું
પ્રયાસ=યત્ન; મહેનત
આસમાન=ગગન
ઠપકા=ડાઘા
વીંટવા=લપેટવા
સાર-શર કરેલું કામ
પુરું ન કરીએ તો કરેલી
મહેનત નકામી જાય,
અને લોકમાં મજાક થાય;
માટે હરકોઈ કામનો
આરંભ કરતાં પહેલાં
વિચાર કરવો, કે એ કરવું
વાજખી છે કે નહિ; અને
વાજખી લાગે તોજ
આરંભ કરવો; અને
આરંભ કર્યો તો તે કામ
પુરું કરવુંજ. વચ્ચેથી
અધુરું મૂકી છોડી દેવું
નહિ. જે માણસ આ

પ્રમાણે કરતો નથી તે
માથલો કહેવાય છે.
પાઠ ૩૧.
ડાકે=હાથે
તરુવર=મોટું ઝાડ
ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે
પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
ગાન=ગાયન
ધ્યાન ધરતા=ધ્યાનને પો-
તાના મનમાં આણતાં
કઝોલ=મગ્ગ; આનંદ
સાથ=સાથે
પડદો ખોલે=મનની વાત
કહે
ચૂસે છે=શોષે છે
ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
ધાટે=ઓવારે; કિનારે
જળધાટે=તટી કે તળાવ
કાંઠે
નીજ=પોતાના
વાટે=રસ્તે
પોઢે=સૂએ
માળ=માળામાં
જપતાં=કરીને ખેસતાં

મળરકે=સવારે; પરોઢીએ	નિર્મળ=ચોક્રપુ; મેલ	કામધેનુ=મધુએલું આપ-
ધાય=દોડે	વગરનું	નારી ગાય
વનફળ=વનમાંના ફળ	હરે=નિરાતે બેસે	ચિંતવ્યા=ધાર્યા
ઝૂલે=હાલે	ભલી ભાતે=સારી રીતે	અપાર=વણોજ
ભલી ભાતના=સારી	હઠાવી=હરાવી; હંકાવી	પમાય છે=મેળવાય છે;
તરેહના	હઠાવી દીએ=હરાવે	પેદા કરાય છે.
વિધવિધ=જુદી જુદી	મેળવાય=પેદા કરાય	સાર-ઉઘોગી માણસને
દીનાનાથ=ગરીબનો બેલી;	રાજ અધિકાર=રાજસત્તા	કંઈ પણ અધરૂં નથી.
પરમેશ્વર	વશ=તાબે	ઉઘમ કરવાથી જે જોઈએ
મધુરે=મીઠો	વિપત્તિ=દુઃખ; આકૃત	છે તે મળે છે; માટે
ધરી=રાખી	વેરાઈ જાય=જતું રહે	ઉઘમ કરવો.

સમજુતી-મોટા જાડની ડાળીઓ હાલે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઊડે છે (મતલબ કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં હળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીમાં પક્ષી હંમેશાં જાડ અને મોટા જાડની ડાળી પર ડોલે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ચોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે તલાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે. સવાર થતાં પહેલાં ઊડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો

છે, તે મોટો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે. તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

ઉદ્દમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકસો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે મતલબ કે પોતે આગળ આવે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાખની પદવી લેવી હોય તો કંઈ આધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળક! મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જાણુ. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે. (૧) સાર-આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી

બદલામાં=સાટામાં

ભોગવટો=ચાપર

વંશપરંપરા=છોકરાંના

છોકરાં; પેઢીધર પેઢી

સાંતી=હળ

સાંતીની જમીન=ખેડવા

લાયક ભોંય

ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક

ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ; રસાળ

પ્રકાર=વર્ગ; જાત

નાનપણથી=નયપણથી

લાડ=વહાલ

ઉછરેલો=મોટો થયેલો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાથી=મદદગાર; ખેતીને

ગાટે રાખેલા નોકર

મહેનતુ=કઠોળી

પુંજ=દોલત

ઇચ્છતા=ચાહતા

અર્થ=મતલબ; સાર

ડહેલી=મોટા દરવાજવાળા

ધરતું ભોંયતળાઉં

બરોસો=વિશ્વાસ

મહેનત=મજુરી

મેધ=મેદ; વરસાદ

નજર=તપાસ; દેખરેખ

ખાતરી=બરોસો; પતીજ

સાર-આપણા કામનો

બરોસો નોકર પર રાખવો

નહિ, પણ નોકરો કામ

કરે છે કે નહિ તેની

તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીઅર; સખી

પિણય=દુઃખી થાય	ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ	ઉધાપરો=ફેરવરો
ગંદુ=ગોળુ	(એ તાવથી શક્તિ ધ-	સંદેહ=શક; વહેમ
પગ મૂકવાનું=આવવાનું	ણીજ ઓછી થાય છે)	વંદાન=માંગેલું આપવું તે
મન=છત્તા; મરજી	લકવો=એક જાતનો	લેણાં=માંગતાં
મંદવાડ=રોગ; બિમારી	રોગ એથી શરીરનો	વનવાસ=જંગલમાં
મંદકી=મંદવાડ	કોઈ ભાગ જુડો પડી	રહેવું તે
મૂળ=ખી; ખીઆં;	જાય છે.	હડ=જીવ; જીવ
નિરોગી=રોગ વગરના	જાજ=સંડાસ	અણસમજી=વગર વિ-
જંતુ=જીવડાં	મોરી=નીક; ગટર	ચારના; મૂખ
પાકે છે=પેદા થાય છે	ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝંપડી	શોક=દીલગીર
ખુણે ખોલરેથી=ખુણા-	દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ	દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યો
માંથી	તદન=ખીલકુલ	ધિકાર=તિરસ્કાર
વાળી નાખીએ=સાફ	ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે	હરાવ=નિશ્ચય
કરીએ	એવી રીતે	સાર=“ સોજત તેવી
શ્વાસવડે=દમ લેવાથી	સાર=ધર; વાડા વગેરે	અસર” હંમેશાં સારાની
ખુણાં=કિંવાડાં	દરેક ચીજ ચોકખી રાખવી	સોજત કરવી. કામ કરતાં
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી	પાડ ઉઠ.	પહેલાં શું કળ આવશે
નાશ પામે=જતા રહે	ઉચ્ચા=સારા	એ ખાજતનો વિચાર
બિનાસ=ભેજ	પ્રાણુ=જીવ	કરવો કે જેથી પાછ-
ઢોળી=રેડી	વૃદ્ધ=ધરડો; ખર્ચુપાન	ળથી પસ્તાવું પડે નહિ
મેલું=ગંદું	પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો	પાડ ઉપ.
ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ	નિશ્ચય=હરાવ	ટોળું=જથો
તાવ; નહારી હવાને લીધે	સમાચાર=ખબર	હાથ=એ વેત જેટલી
જે તાવ આવે છે તે.	અદેખાધ=ઝેર; ધર્ષા	લંખાધ

ધરી=પકડી; ઝાલી	ગુજરાન=ગુજારો; પોષણ	જનો=માણસો
સરણાઈ=પીપી	સાર-અંગકસરતથી	લહી=જોષ
નટ=ચી વગેરેનો વેષ લઈ	શરીર કસાય છે માટે	બલી લીલી=લીલીછમ
ધણા ખેલ કરનાર	નાનપણથી કસરત કર	અતિ=ધણે
અંગ કસરત=શરીરની	વાની ટેવ રાખવી.	શાખ=ઝાડ પર પાકેલી કેરી
કેળવણી	પાઠ ૩૬.	રસદાર=રસવળી
ગુલાંટ=ગોલાંટ	ગ્રીષ્મઋતુ=વૈશાખ અને	સુકેસરી=સારા કેસરીઆ
ચક્રર ચક્રર=ગોળ ગોળ	જેઠ મહીનો; હિનાળો	રંગની
ચમકે છે=ઝળકે છે	મહિમાય=મોટાઈ	ચિત્ત=મન
ઝમકારા=ચમકારા	નીરખી=જોઈ	હરતી=ખેંચતી
શાઆશ=ધન્ય	શીતળ=ઠંડી	દીક્ષમાં કરતી=યાદ રહેતી
જીવની દરકાર=મોતની	ટફુકા=કાચલના ખોલ	પ્રવેશ કરીને=દાખલ થઈને
ખીક	ધરતી=જમીન	ઉકળાટ=ધામ
સ્થિર=હાલ્યા વગર	તપતી=ગરમ થતી	ધરે છે=કરે છે
સફાઈ=ચાલાકી; ખુખી	સુગંધ=સારી વાસ	વનેવન=જંગલે જંગલ
ખેલ=રમત	મેર=આંખા, આમલીનાં	આત્ર=કેરી
ચમત્કારવાળા=તવાઈ	ફૂલ	આત્રતરુ=આંખો
પમાડે એવા	વસંત=વસંત ઋતુ;	વાસ કરું છું=રહું છું
નજરઅંધી=ખંડુથી જો-	અસાડ ને શ્રાવણ;	ચિત્તહરું છું=મન ખેંચું છું
નારની આંખ ભૂલા-	જુલાઈ ને આગષ્ટ	શ્યામ=કાળા
વવામાં નાંખવી તે	ભમતી=રખડતી	પરખાઈ=ઓળખાઈ;
ખુખીદાર=વખાણુવા	ફળી=પાકી	જણાઈ આવું
લાયક; ચમત્કારી	લલચાય=લોભાય	કેમળ=નાજીક
કસરત=શરીર કસવું તે		કંઠ=સાદ; સર

સંગીત=ગાયન	વેલમાં=વેલામાં	ગ્રીષ્મનો આળ=ગ્રીષ્મની
સૂર=અવાજ	અંગમાં=શરીરમાં	શર્યાત
ગજવું=ગજવી મૂકું	અનેક=બહુ	કાકિલ=મધુર
રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ	પાંખડી=પાંદડી	ભારી=ધણો
દીપે=શોભે	પ્રસારી=ફેલાવી	અટમોગરો=એક જાતનો
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ	ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
કુલેલ=ખીસેલી	પ્રકુલ=ખીસેલો	રસીલી=મજા આપનારી

સમજુતી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં (૧) કાચલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સારું દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખા પર બહુ સારી ડેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો તે લેવાને લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે તેથી શાખ થઈને પડે, રસવાળી થઈ સારો કેસરીઓ રંગ થાય છે તે રસથી દુનિયાનું મન (માણસનું મન) ખેંચતી, તેથી ડેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કાચલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે, તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કાચલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી એળખાઈ છું અને મારા મધુર સાદ વડે વખણાઈ છું. હું ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો આગ ધણો ગજવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ આગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે, વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી શરીરમાં સારી વાસ

બરાબ છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. અધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો ખાળક ગણ્યો છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી. કાંચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું. મોગરો—જટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે. અધાં કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી.

પાઠ ૩૭.

નવાઈ=અચાંખો
ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખિસ્તી ધર્મનો
ઉપદેશ કરનાર
ખોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેર
કુશળ=હોશિયાર
શર ક્યું=કરવા માંડ્યું
કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાખડાનું કે
લોહાનું ઓળ્લર

આ નમુનાનું

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઓળ્લરો=હથિયારો
બીલ=જંગલમાં રહેનારી

અનાય જાત

પોકારવા=ખૂમો પાડવા
સાર=અબણ માણસ
બણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હંમેશા
તેને તાણે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા મેળ-
વવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા
ખોટા વખાણ કરનારી
એક જાત
ખહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કસબો છે
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કસબો છે
ઓળંગી=વટાવી
વહેણ=પાણીનું વહેવું તે;

પ્રવાહ

ખંડેર=ભાંગેલી ઇમારત
દજી=હાલ સુધી
ટાય=ઉપલેખા ભાગ;મથાળું
સપાટ=ઉચ્ચ નીચી નહિતે
શિખર=ટાય
મુશ્કેલ=અધર
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી આંધેલો ઝરો
ખુરજ=કિલ્લોનો ઉંચો
ગોળ ચણેલો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણ
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણ=ખે પહાડ વચ્ચેની
નિયાણ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં

૨૬] ત્રીજી ચોપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

પડેલો રસ્તો	શહેરનો ચિત્રેશો નમુનો	અને પછી તેવો ધાટ
રમણીય=મનોહર; સુંદર	આકૃતિ=ધાટ; આકાર	બનાવવો કે જોઈ
સપાટાખંધ=ખલદી	ચમુનો=નકલ	જોએલું બરાબર ધ્યા-
નકશો=ગામ દેશ, કે	સાર-અવલોકન કરવું	નમાં રહે.

સવાલ-પ્રહલાદ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કય દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કય નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું ?

પાઠ ૩૯.	દેવકી ઉનાઇ=સુરત	પડ=પોપડો
ખોડા=ઝાડપાન વગરના	બિંદામાં વાંસદાની	ઉપસી=કુલી; હિંચી થઇ
બેખડો=પથર કે માટીના	પાસે ઉના પાણીનો કુંડ	ઉપસેલો=કંચો આવેલો
મોટા ઢેઠાં	છે તે ગામ	ઉપયોગી=જરૂરતું
દેવસ્થાન=દહેરં; દેવળ	પીગજેલો=ગરમીથી	સાર-આ પાઠથી
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	પ્રવાહી રૂપ થએલો	કુદરતનું જ્ઞાન થાય છે

સવાલ-ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આમુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને ડુંગરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.	નીચે પડતું નથી	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ફરફર=આરીક ટીપાં; ખુંદ	શક્તિ=બળ	ધસડી=તાણી
મેળાપ=મુલાકાત	પચી જાય છે=નીચે	ખેટ=ચારે બાજુ પાણી ને
વહેજો=નાની નદી	ઉતરી જાય છે; સમાઇ	વચમાં જમીન હોય તે
ધોધ=કંચેથી જોસખંધ	જાય છે	મુખ=નદી દરીઆને મળે

છે તે જગા	નીરે=જળથી	કિનારે=કાંઠે
ચમકારા=ઝમકારા	તીરે=કાંઠે	ચરતાં=ધાસ ખાતાં
સરિતા=નદી	ચિત્રચિત્ર=ખતખતનાં;	નિશ્ચય=નક્કી
તર=ઝાડ; વૃક્ષ	તરેહ તરેહનાં	પિછાણીએ=સમજાએ

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે ઊગેલાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં માછલાં અને લીલુંછમ ધાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, અને પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

સવાલ—વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના સુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર છે ? સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧.	ખાર=ખારો	ઉતરી જવું તે ઝોટ
ખલાસી=વહાણુ હંકાર-વાનો ધધો કરનાર	બરતીઓટ=નદી, ખાડી	મેળનં=છેલો
બહોળો=ધણો મોટો	કે દરીઆમાં પાણીનું ચઢવું તે બરતી, ને	કોડીઓ } દરિઆઈ શંખલા } =પ્રાણીઓને છીપો } રહેવાનાં ધર.

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો હોટો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મેળનં શાથી થાય છે ? નદીનું પાણી રાતું, લુરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી કયાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨.	સુખ આગળ હવા	મછવો=નાની હોડી
હજીરો=તાપી નદીના	ખાવાની જગા છે.	ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

૨૮] પાંચમી ઓપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ચાર આના.

ટંડેલ=વહાણુ ચલાવનારો	લાંબી થઇને દરીઆમાં	બાજે=ઠરે
મુખ્ય ખલાસી; સારંગ	ગએલી હોય તે	દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણ
માહીતી=ખબર	અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો	બાણુ પાણી ને એક
ભૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	લાંબો વધી જમીનમાં	બાણુ જમીન હોય તે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	ગએલો હોય તે	ક્રિયા=કામ
પુરતી=જેમએ તેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોંનો	સમુદ્રધુની=એ મોટા પા-
મગીઆ=મગ જેટલી	અખાત	ણીના ભાગને સાંધનારો
નિશાન=એધાણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાધ	પાણીનો નાનો ભાગ
ભૂશિર=જમીનની અણી	આવેલો કાદવકચરો;ચયુ	

સવાલ—હજારો ક્યાં છે ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું ? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાડ=મજબુત	પર ફાંટેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુથાર, લુહાર	ધમણુ=વાદ્ય ક્રવાનો સંચો	ળવામાં આવે છે તે
વગેરે કારીગરી કરનાર	તણખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણા=નાર
દેશાધ=નગીરદાર;	ગારી	તાણાવાણા=વણુવાની
વતનવણો	ચોપાસ=ચારે બાણુ	સાલપર જે ઉભા દોરા
વસવાયાં=સુથાર, લુહાર	વાટ=સોઢાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે
વગેરે ગામની વસ્તીનું	સજ્જડ=દખત	તે તાણો અને આડા
કામ કરનારા લોકો	ચાકડો=પૈડા જેવું કુંભાર	દોરા રાખવામાં આવે
આરા=પૈદાની વચમાંના	નું જોગર	છે ને વાણો
ફરતાં લાકડાના કકડા	ભોંદા=લયકા	ખાદી=દોડી
વાંસલો=સુથારનું લાકડા	કોસ=ગાઉ	ખોળાઉ=ગોઢડાનું પડ
ધડવાનું જોગર	ફાળકો=કામડીના જે ધાટ	જાજમ=પાથરવાનું રંગીત
		બિછાનું

સવાલ—ગાડા અને હળમાં શાનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયા લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪.	એક હાથની લાકડી	કોતરકામ=પત્થર કે લાક-
ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆં	તાલુકો=પરગણું	ડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
ને થોડાં ધર હોય તે	વળવાનો=ફરવાનો	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
શહેર=જેમાં છેબંધ ને	દહાડો વળવાનો=ફાયદો	ઓફિસ
હારબંધ ધરો ને સારાં	થવાનો	બગ્ગર=હાટ
સારાં બગ્ગર હોય તે	રોજો=કપર ઉપર બાં-	કારીગરી=કીસમ; બના-
છુટ્ટી=રજા	ધેલું મકાન	વટ; હુન્નર
ગિલ્લીદંડા=મોઢદંડો	મસીદ=નિમાજ પડવાનું	વરાળબંત=વરાળના બે-
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની	ઠેકાણું	રથી ચાલતો સંચો

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે? અમદાવાદમાં જોવા લાયક શું શું છે?

પાઠ ૪૫.	ફેરણીકારકુન=તાલુકાના	બાંધકામ ખાતાનો
મુખી=પટેલ	ગામની સીમમાં ફરનાર	અમલદાર
ઠગેરી=ઓફિસ	કારકુન	ફેબ્રુદાર=તાલુકાની પો-
તગાવી=સરકારે ખેડૂતને	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને	લીસનો ઉપરી
ધીરેલાં નાણાં	પાણી પીવાને માટે	મુકરદમો=કેસ
મહેસુલ=રબીન ખેડવા	બાંધેલી કુંડી	સાક્ષી=જુમાની
બદલ સરકારને બરવાના	દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું	અવલકારકુન=મામલત-
રૂપીઆ; જમીનવેરો	સમરાવવું	દારના હાથ નીચેનો
હદ=સીમા; મર્યાદા	ઝોવરસીબર=તાલુકાના	ઓફિસર; થર્ડ ક્લાસ

૩૦] મુખ્યશિલ્પ શિક્ષક ધોરણ ૫ માનો. ચાર આના.

માજીસ્ટ્રેટ	તિજોરર=તિજોરીનો ઉપરી	દવાખાનું=ઘરિપતાલ
જમાદાર=એ ત્રણ ગેટનો	રસીદ=પહોંચ; પાવતી	છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઉપરી	કાચળી=થેલી	ઝોજર
ખૂટતા=મેઘતા	કારકુન=લખવાનું કામ	શીતળા=સૈયડ; બળીઆ
રજી=હાજર	કરનાર	કાચતો=કાણું પાડતો
સખ્તી=જોરજીલમ	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	ચેપ=પર; રચી
પગાર=કરમાયો	હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	
નાયક=સિપાઇની ટોળીનો	ના હાથ નીચેનો સિપાઇ	
ઉપરી	નોંધવાનું=લખી લેવાનું	

સવાલ—કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કાણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર, ઝોવરસીઅર અને તિજોરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરો ખત કયું ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ?

પાઠ ૪૬.	કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	તાનો વડો અધિકારી
તાલુકો=પ્રણાં ગામ મળીને	ઉપરી; જિલ્લાનો સુબો	કનરપેક્ટર=તપાસણી
થએલો ભાગ	મુલતવી રાખવું=થોડા	કરનાર અમલદાર
જિલ્લો=પ્રણાં તાલુકા મળી	વખત સુધી નહિ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
થએલો કલેક્ટરના	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
તાખાનો મુલક	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
વિભાગ=ભાગના ભાગ	સુખાકારી=આરોગ્યતા	નાર અમલદાર
કમિશનર=વિભાગનો	દેખરેખ=તપાસ	લેણદેણ=લેવું દેવું
ઉપરી અધિકારી	ઇજનેર=ખાંડકામ ખા-	મુન્સફ=સબજજ

સવાલ—તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના

ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુક્ષાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭.

ખીના=ખાખત; હકીકત
રૈલ=પૂર
તીડ=અનાજ ખાઈ જ-
નાર એક જાતનું પક્ષી
પાક=મોલ
અંદુક=પિસ્તોલ જેવું
હથિયાર

પરવાનગી=છુટ; રજ
આજ્ઞા=ઉમેદ
મલામણુ=સિદ્ધારસ
છુટ=રજ; પરવાનગી
મુકરદમો=કોરટમાં ચાલતું
અમુક કામ; કજીઓ
ડેપુટિ=મદદનીશ
કન્યાશાળા=છોકરીઓની

નિશાળ
પરીક્ષા=તપાસ
શોધવા=તજવીજ કરવા
નાલાયક=નહિ આસે એવો
નિરાશ=નાઉમેદ
ખૂન=મારી નાખવું તે
જુઆની=સોગન પર જે
હકીકત કહે તે; સાહેદી

સવાલ-કેકરને મુખીએ શી ખાખતની અરજ આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું શું કામ હોય છે?

પાઠ ૪૮.

નાળું=પાણી જવાનું
ગરનાળું
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી
નીકળે છે તે જગા
ડહોળું=કાઢવાળું
ચિકાર=ખેડ કાઢે ભરપુર
ઝરણુ=જમીનમાંથી ડુટ-
તી પાણીની શેરા

અરફ=ટાઢથી ઠરી ગયેલું
પાણી
ઠરી=જમી; અંધાઈ
થીજીતે=કરીને
ધટ=જડો
કરચા=ઝીણા કટકા
હિમ=ઠાર
ખાફ=વરાળ
કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડનો પ્રકાશ
ટીપાં=ફારાં
ઝાકળ=કંડીના જેરથી
હવામાંની વરાળનું
પાણી થવું તે
અટકીએ=થોભીએ
પાઠ ૪૯.
દેવતા=અગ્નિ
ડુંકણી=જુગળી

૩૨] હિંદુસ્તાનની ભુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

વા નાખીએ=વીંછીએ	અગર=મીઠું પાકે તે જગા	મતલબ=છઠ્ઠા
ગતિ=હાલચાલ	જુઆળ=પાણીનું ચઢવું	ખાસ=ખસુસ; જરૂર
મીણુઅત્તી=મીણુ સાથની	તે; ભરતી	ખરડ=ઝટ ભાગે એવી
વાટ	કણી=રજકણ	ચુરેચુરા=ભુકેભુકા
અંગારા=સળગતા કાચલા	સાંભરી=એકઠી કરી;	મૂળરંગ=અસલ રંગ
તાળ=ચોકખી	ઉસરડી	આંચ=ઝાળ
હરી જાય=હોલવાઇ જાય	ઢગલા=ઢગ	ધરી=પકડી
ગુંગળાઈ=રૂંધાઇ	તરી આવે=ઉપર આવે	બડકા=અળતું
જેત=જળતું; બડકો	સિંધવ=મીઠાની એક જાત	વિસ્મય=નવાઇ; અચંબો
દવ=જંગલમાં લાગેલી	અથામંધ=ધણુંજ	ગજરો=ફૂલનો માથામાં
આગ	દેશાવર=પરદેશ	લાલવાનો તોરો
પાઠ ૫૦.	સાર=માણસને પહેલે	ઝાળ=આંચ
નિહાઈ=મળ્યા પદાર્થ	નંબરે લવાની; બીજે	ઉડાવવા=અદલવા
કંટાળનો=કાયર થતો	નંબરે પાણીની; ત્રીજે	સાર=મંધકમાં રંગ
પુષ્કળ=ધણું	નંબરે ખોરાકની; અને	ઉડાવવાનો ગુણ છે.
મીઠું=નુનુ; નીમક	ચોથે નંબરે મીઠાની	પાઠ ૫૨.
મેળી=રીંકડી	જરૂર છે- મીઠું સ્વાદનાં	શોખ=મરજી; છઠ્ઠા
ખેસ્વાદ=સ્વાદ વગરનું	ખાઈ છે છતાં મીઠું	અકાળી=પટકી; પછાડી
સ્વચ્છ=ચોક્કસ	કહેવાનું કારણ એ કે	ખરખચડા=ખાડા
ખારીઆ=મીઠાના પાણી	તે ખોરાકને સ્વાદવાળો	ખાખોચીઆવાળી
માં આધા સુકવેલાં	બનાવે છે.	ફટકડી=એક જાતની
ચીમડાં, કાલીંગડાં વગેરે	પાઠ ૫૧.	ખાટા તુરા સ્વાદની વસ્તુ
જીવ=જીવાત	મંધક=પીળા રંગની ઝટ	ખાણુ=પાસા
તામ્ર=તરતનાં	ભાંગી જાય એવી વસ્તુ	પાસા=કોરણો

પહેલદાર=પહેલવાળી
હાર=કંઠા
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
અકીક=રંગીત ચળકતા
પત્થરની એક જાત
ઝવેરાત=હીરા, માણિક
વજેરે રત્ન
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું
ઝાડ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-
વાનું ઝોળર
સમી=દુસ્ત
ભટ્ટી=ધાતુ પીગાળવાનો
મોટા ચુલો
પાનું=ફળ
ઝેરણુ=લુહાર, સોની
વગેરે જેનાપર મૂકી
ટીપે છે તે ઝોળર
ટીપીને=ધડીને
સીધું=પાસરું
નળીઓ=ભુંગળાઓ
રવેશ=માળનો ઝુલતો
ભાગ; ગોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
ધા કર=ટીપ
પોલાદ=ખરું લોહું
કરવત=લાકડા વહેરવાનું
હથિયાર
ભરતર=ભરીને ખનાવેલું
રકૂ=પેચવાળો ખીલો
કાનસ=રેતરડી
ધડતર=ધડીને ખનાવેલું
નકર=સંગીન

પાધરું=ખહારો ખહાર

પાઠ ૫૪.

હિરિય=શરીરના જે ભાગ
વડે કામ અને બાન
થાય છે તે (જેમકે
આંખ, કાન, નાક, જીભ,
ચામડી, હાથ, પગ, મોં,
ગુદા, ઉપસ્થ)
મુખ્ય=મોટા
અંગ=ભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણુ
ચોંટી=વળગી; આઝી
અગસનું=જરૂરનું
છિદ્રો=કાણાં

શોષી=ચૂસી
આધાર=ટેકો
એકાદ=એક
ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
ખારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
સાર-ઝાડનાં મુખ્ય છ
અંગ છે. મૂળ, થડ,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, ખી,
(પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
ડનાર અંગો છે.)

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીલ
ધટ=ધાડું
ચીકણું=ચિકાશવાળું
ધડીઆં=તાડી ભરવાનાં
હચી ડોકના ધાડવા
છેદ=કાણું; વેહ
ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
આરપાર=આ આજુથી
પેલી આજુ
તાડી=ખાટો નીરો; ખ-
જુરી કે તાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો
તરતનો ઝરેલો રસ

૩૪] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના.

ખરસાણી=થુવેરની એક	મુલક=દેશ	અળસી વગેરેને બાણી
જાન	ઢાઉદખાની=પીળા પોચા	લુમદી કરવામાં આવે
થોર=થુવેરીઓ	વાળઆ=ઝીણા કાળાશ	છે તે
ચુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ	પડતા	પાઠ ૫૭.
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ	પોટો=ધોળો હુમસો	બગીચો=બાગ
(એના ફૂલ હનુમાનને	હુમસો=દુંકો પણ ભરાઈ	ઢાંડી=વચલી નસ
ચટે છે)	ફાડ=ભાગ	થોકડો=અથો; જુડો
ઉપવાસ=બ્રૂખ્યા રહેવું તે	પુષ્ટિકારક=કૌવત આપનાર	ચૂંટી=તોડી
સાચુચોખા=વાંચીઆ	ખરછટ=કદળુ ને ખર-	સાંકડું=નાનું
ચોખા	અચડું લાગે એવું	ગંજફો=રમવાનાં પાનાં
છાલ=છોડા; ચામડી	થુલું=ભુલું; ચાળણ	માફક=પેટે
રેસા=તંતુ; તાર	બાફે=ખરમ પાણીમાં રાંધે	કમળ=તળાવમાં ચતું
ડહોળી=વલોવી	હવાલો=નારની ચાળણી	એક જાતનું ફૂલ
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણું	ઝાટકીએ=ઉપણીએ	અળવી=અળનાં પાંદડાં
કાણાંવાળું વાસણુ	આળણુ=ચાળતાં બાકી	જયાપંથ=સામટું
હલકા=જલદી પચે એવા	રહેડો ભાગ; થુલું	કુંવાર=કુંવારનો છોડ
પાઠ ૫૬.	રવો=ઝીણો દાણાદાર લોટ	દાંતા=અણીવાળી કોર
શુમારે=આસરે	વાની=ચીજ	અગથીઓ=અગધીઆનું
ડુંડી=નાનું ડુંડું	આથો=ચઢીને ખાટું	ઝાડ
ઉખી=ધઉની કંઠી	થયલું ખીરું	મુલમોર=એક જાતનું
સુખળાં=ડુંડાં કે કંઠીની	લેપડી=પટ્ટી	ફૂલનું ઝાડ
બાબુએ સોચા જેવું	જખમ=ધા	કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
હોય છે તે	પોટીસ=ચુમડાં વગેરે	પાઠ ૫૮.
ખાંચ=ખોબણ	દરદપકવવા માટે ધઉ,	જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

ચોથી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ચાર આના. [૩૫

પતંગીઉં=એક જાતનો	પાઠ પટ.	નહિ એવાં; અકરાંતીઆ
સુંદર પાંખવાળો કીડો	ભાગોળ=શહેર કે ગામમાં	ગળે છે=કતારી દે છે.
વગ=જાત	પેસવાનો દરવાજો	કોહલું=સડેલું
જઠર=ખાધેલું પચાવ-	થોળાયા કરતો=વારંવાર	કમકમાટ=ચીતળી; કંઠાળો
વાની કોથળી	યાદ આવતો	પાઠ ૬૦.
ખૂઅસુરત=દેખાવડી	ભાથું=મુસાફરીનું ખાવાનું	ઠેકડા=કુદકા
ખીલકુલ=સમુજગી	સમડી=કાગડાના આકાર	દોડાદોડ=નાસાનાસ
માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી	નું મોટું પ્રાણી	અપકાદાર=શોભિતા
જાત હોય તે	તીર=કામડું	સુંદર=ખૂઅસુરત
પાંખ=પર	ધસારાખંધ=ઝડપથી	વલવલાટ=હરીને નહિ
વૈતરી=વેઠ કરનારી	નજર=નીગાહ; ધ્યાન	ખેસવું તે; વસોપાત
અવસ્થા=દશા; કાલત	નહોર=તીણા નખ	રમુજ=આનંદ
ધયળ=પેટે ચાલનાર કીડો	ચીરે=ફાડે	અદન=શરીર; અંગ
કીડિઆઈ=કીડીનું દર	કરાંડી=કપાસ, તુવર,	પીઠે=ખરડે; વાંસે
પોષણુ=ગુજરાન	વગેરેની સુકાઈ ગએલી	કાઅરચીનરી=ધણી કાળી
કોશેટો=લાંબી ગોળ દડી	ડાળી	અને થોડી ઘોળી એવી
નિરાંતવળી=નચિંત થઈ	સરી=લપસી	ગુચ્છવાળી=ઝુમખા
અવતાર=એક રૂપ બદલી	અંધારા=ચક્રર; ફેર; તંમર	જેવા વાળવાળી
ખીજ રૂપમા આવવું તે	ગીધ=ફાડી ખાનાઈ	છોડાં=છોતરાં
પુડા=મધમાખીનું ઘર	મોટું પક્ષી	ગર=ખાવો
હુમલો=હલ્લો	ઢોળાવ=ઢાળ	કુમળી=નરમાશવાળી
કુટુંબ=વંશ; આલાદ	ગરદન=ડોક	કુંપળ=ફણગો; અંકુર
વંદા=વાંદા	પુરં કરે=ખાઈ જાય	કાતરી=કાપી
	ખાઉધરા=ખાતાં ધરાય	રાક્ષી=અને બાજુપર

૩૬] પાંચમી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના.

અકેકો અણીદાર દાંત	તૂલ=અનાજના છોડ	દેખાવ=શોભા; ભરાવ
હોય છે તે	સમીસાજ=સંધ્યાકાળ	ખરછટ=કરકરા
ફવાટી=ઝીણું વાળ	પાઠ ૬૧.	ખગાસું ખાય છે=ખાળસ
ચકાર=ચાલાક; ચંચળ	પૂછડીહલાવતો=ખુશ થતો	ફર કરે છે
અવાજ=સાદ	ફરી વળ્યા=વીંટળાયા	ડાચું=જડખું
ધાતકી=ખુની; નિર્દય	સરત=હારજીત	જોરાવર=ખળવાન
દુરમન=શત્રુ	ખંખેરી=ઝાટકી	નજો=ધુંટણથી પાટલી
ખચાવ=રક્ષણ	હઠે=ફર જાય; ખસે	સુધીનો ભાગ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ	લટકતી=લખડતી	વિકરાળ=ડરામણું
ઝુમખો=જથો	લાળ=ચીકણું થુક	છાતીવાળું=હિંમતવાન
છત=છાજ	પંજ=પાંચ આંગળાં ને	હુમલો=ધસારો
ખીકણુ=ખીએ એવું	હથેલી એટલો કાંડાં	ટુકડી=ટોળી
નજરે પડતું=દેખાતું	સુધીનો ભાગ	ખદામીઉં=ખદામના રંગ
ખાસ કરીને=ધણું કરીને	ગળડી=દોટ	જેવું
ફરતું ફર=આધેનું આધે	ભરોસાદાર=વિશ્વાસ	ભુરાશ પડતી=ભુરાશ પર
તેજ=ચાલાક	મમતાળુ=માયાળુ	પાદર=ગામના ઝાંપા
કૌંતવાળા=મજબુત;	તાબેદાર=હુકમમાં રહેનાર	ખહારની જગા
જોરવાળા	પત કરતી=લેખવતી;	કીકિયારી=ચીસ
ઉપરાઉપરી=એકપછીએક	ગણુકારતી	પકકું=પહોંચેલું; પેક
ફાળ=કુદકો; છલંગ	માન=આખર; બાર	ભમે=ભટકે; રવડે
ધટ=ખડી	પાઠ ૬૨.	ભારો=ચુએ
રતુમડો=રતાશ પડતો	સવાલ=પ્રશ્ન	ખોળ=શોધ; તપાસ
કક્ષા=પુળા	ટટાર=સીધા	દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
રહેઠાણુ=વાસ; મુકામ	અણીપડતા=અણીવાળા	વાદ=શેરડીનું ખેતર

ખંધાધ=ધુમ્યાધ

પાઠ ૬૩.

ધુરકવા=ડોળા કાઢવા

ખાતર=માટે; વારતે

પન્નવો=હેરાન કરો

કોઠી=નાનો કોઠાર

નુકસાન=અગાડ

કીકી=આંખના ડોળાની

વચ્ચેનો ગોળ કાળો ભાગ

સહેલાઈથી=થોડી મહેનતે

શે.ભા=દેખાવ

ગાન=સમજ

ખપ્પર=ગળુ

ધોર=વણું મિહામણું

મ્યાન=તરવારનું ધર

ચીરું=ફાટું

કરકરી=ખરખચડી

છોલી=ક્રોતરાં કાઠી

ઉપયોગીપણું=જરૂરીઆત

સતાવશે=દુઃખ દેશે

મહેરબાની=દયા

ગુણુ=પાડ

કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી

નાશ કરવો

પાઠ ૬૪.

સિંહણુ=સિંહની માદા

અન્યત્ર=નવાઈ

ધ્યાન=ચિત્ત

અગ્નિ=દેવતા

યાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ

ઠેલણુ=હડસેલી શકાયતેવી

ધુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો

અવાજ

ગર્જના=સિંહનું બરાડવુંતે

ધ્રુજતાં=કાંપતાં

ભયંકર=મિહામણા

વાધણુ=રાધની માદા

ગોસ=માંસ; માટી

ચળકે=ઝળકે

ભો=ખીક

ઠેકાણુ=નિયમ

ચાખેલ=સ્વાદીઓ

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ

ચાડાં=ડાધા

દીપડો=વાધની જાતનું

પ્રાણી

આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે

હેરાન=દુઃખી

પાઠ ૬૫.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની

ગાય

કરોડ=વાંસાની વચ્ચમાંનું

ઉભું હાડકું

દવાખાનું=ધરિપતાલ

હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું

દિવાલ=ભીંત; કરો

ટાંગ્યું=લટકાવ્યું

બિહામણું=કરામણું

ગરદન=ખોચી

પાંસળી=પાસા પરની

હાડકી

ખેડોળ=કદરપું

ભરાડિ=ભરેલું

ખેશક=નડકી; ખચીત

કૌરત=ખેર; બળ

અવયવો=ભાગો

ખોપરી=મગજનો દાખડો

મગજ=ખોપરી માંહેનો

નરમ ભાગ

ફેફસાં=દમ ભરવાની

૩૮] કન્યા વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

કોથળી	ચામડી=ત્વચા	ગલેફ=ઝોસીકા કે ગોદ-
હૃદય=લોહીની ટાંકી	સુંવાળી=લીસી	ડાને ચઢાવેલા પડ
આપો=કુલાની પાસેનો	ઢીમું=ઢીમણું	સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને
જન્મનો ભાગ	રક્ષણુ=સંભાળ; અચાવ	મોટી દેખાડનાર
પ્રક્રોડ=દમ ભરવાની	ગોડ=રસવિહારની ગાંઠ	અસંખ્ય=અગણિત;
કોથળી	ઉપસી=ઉંચી આવી	ધણાજ
સંરક્ષણુ=સાચવવું તે	પડ=પોપડો	રેખા=ઠાપા
રેસા=તાર; તાંતણા	ખરી પડે=જતી રહે;	ગરમ=હુંફાળું
સંકડાય=સંકોચાય	નીકળી જાય	ગેંડા=ગેંડીનો નર
ગોટલો બાકે છે=એક	રૂઝાના જાય=રૂઝ આવતી	(સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ
ફેંકાણું એકઠો થાય છે.	જાય	કયું? (સ. ૨) ચામડીનો
સવાલ (૧) માંસપેશી	દરદ=દુઃખ	ઉપયોગ કહો. (સ. ૩)
શેની અને છે? (સ. ૨)	નિશાની=એધાણી	ચામડીમાં કેટલાં પડ છે?
હાડાંની જરૂર શા માટે	લઈ=જમરી	(સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ
છે? (સ. ૩) લોચામાં	આળુ=જરા અડકયાથી	સમજાવો. (સ. ૫) કષ્ટ
કયો ગુણ છે કે જેથી	પાણુ દુઃખાય તેવું	જગાની ચામડી જડી
તે લાંબા હુંકા ચર્મ શકે	ભોકે=ધોચે; ઘાસે	હોય છે? (સ. ૬) એક
છે? (સ. ૪) શરીરમાં	ખાલ=ચામડી; ત્વચા	દાખલો આપી ચામડીની
કેટલાં હાડકાં છે?	અડકે=છેડે	રચના સમજાવો. (સ. ૭)
પાંઠ ફડ.	ખમાતું=સહન થતું	જેના શરીર પર વાળ
કુદરતી=માણુસનું કરેલું	ઝોસીકું=નાનો તકીઓ	વધારે હોય તેની ચામડી
નહિ તે; ઇશ્વરનું	દાખલો=ઉદાહરણ	કેવી હોય છે?
ખનાવેલું તે	ખોળાકે=ઉપલું પડ	પાંઠ ફડ.
ઢાંકણુ=કવર; પડ	હેંકણું=નીચેનું	સુરત=તાપી નદીને ડાબે

કઠિ શહેર છે.	(સ. ૧) ચામડામાં કયો	દુઆ=ઝીણા છવડાં
ટકોરો=વાળેલીઆંગળીથી	ગુણ છે કે નથી પાણી	હુંફ=ગરમાવો
ઠોકવું તે	અંદરથી બહાર નીકળી	વારકુટ=જેકીટ; એક
તળીઈ=નીચેનો ભાગ	જતું નથી ? (સ. ૨)	જતનું ખાય વગરનું
ખાસું=મજનું; સાઈ	જોડા પહેરવાથી શો	ટુંકું બદન
કમાવેલું=પકવેલું	લાભ ? (સ. ૩) ચામડાને	ઝબ્બો=પગની પાની
તરડે=તરડ પડે; ચીરો	કેળવવાની રીત કહો.	સૂધીનો ડગતો; જામો
પડે; ફાટે	(સ. ૪) ચામડાની કંઈ	કપજો=માંચ વગરનું બદન
ટકે=નલે; ચાસે	કંઈ ચીજો થાય છે ?	(સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ
પહેર્યા=ધાવ્યા	પાઠ ૬૮.	વાતી નથી ? (સ. ૨)
ખીક=ડર; ભો	ઊન=ઘેટાના વાળ	ભરવાડ કયારે ઊન કાત-
ચમારવારો=જ્યાં ચમાર	દોરદાંકર=ખજા; ઘોડા	રી લે છે ? (૩) ઊનનો
લોકો રહેતા હોય તે જગા	વગેરે	ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
કોથળી=થેલી	ઝોઢો=ખજાને ઝોઢાડવા	ઊનના કપડાંથી ટાઢ કેમ
વાસ ભારતી=ગંધાતી	માટે સીવેલું કપડું	વાતી નથી ? (જ. ૪)
ઠરાયું=ઉભું રહેવાયું	ગરમાવો=હુંફ; ગરમી	શરીરમાંથી ગરમી નીક-
ટાંગી=લટકાવી	ઊતર્યા=પુરા થયા; ગયા	ળી જવા પામતી નથી.
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું	માંસડી=પોટલી	પાઠ ૬૯.
મોચીનું ઝાંઝર	કાંતયું=લાંબા દોરા કાઢવા	ચોપડીએ=ચપતે
જીન=ઘોડાની પીઠપર નાં-	ઊડવેઈ=કડાકુટ; માથાકુટ	આંગણું=આરણા આગ-
ખવાની ચામડાની ગાદી	વાંકડીઆ=ગુંચળીઆ	ળની જગા
કુમળું=નરમ	ભરાઉ=પાસે પાસે	ખેઠક=ભોંયતળી આની
મશક=પાણી ભરવાનો	ટકાઉ=મજામુન	ઉંચાઈ
ચામડાનો કોથળો	સાચવી=સંભાળી	ખાસ=જણી જોઈને

૪૦] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

તળીઉં=નીચેનો ભાગ	રાગ આવતો નથી	કામડાં બંધાવવા
બેજ=શરદી	જાગરૂં=સંડાસ; ટટી	છત=છાજ
કુંભી=ધરના ઉભા આડા	વાડો=ધરની પાછળની	નરદમ=તદન; એકલી
લાકડા બેસાડવા માટેની	ખુદ્દી જમીન	ઝરૂખો=ગોખ; અટારી
બેસણી	કયારો=ચોરસ ખાડો	બેશક=નકકી
સાગ=લાકડાની એક જાત	છોડી=બે ધરની પછીત	સવડવાળું=સગવડ કરેલું
છોલાણું=ડો દેવડાવવી તે	વચ્ચેની પાણી જવાની	પાઠ ૭૦.
પરસાળ=ધરમાં પેસતાં	જગા	ઝોછાયો=ઝોળો; પડછાયો
પહેલો ખંડ આવે છે તે	સીડી=નીસરણી	છાયાચંત્ર=ઝોળાપરથી
ઝોસરી=ઝોટલી	દિવાનખાનું=બેસવા કિ-	વખત જાણવાનું યંત્ર
દેરાસર=દેવને રાખવાનું	ઠવાનો મુખ્ય ઝોરડો	સાધન=સાહિત્ય
ઠેકાણું	ખુખીથી=સફાઈથી	મદારી=બેલ કરનાર
પૂજા=સેવા	વેલ=વેલા	(સ.૧) અસલના વખ-
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-	ખીંટી=ખુંટી	તમાં ધડિઆળ હતા ?
વાનો ઝોરડો	તાકા=મોટા ગોખલા	અસલના શેકો વખત
પાણિઆરૂં=પાણીના બેડાં	મોભ=છાપરાની વચમાં-	શા ઉપરથી જાણુતા ?
તથા ગોળીમૂકવાનીજગો	નું આડું લાકડું	પાઠ ૧૭.
કોઠાર=અનાજ ભરી	સાકટી=વળી	ધડિઆળ=વખત જાણુ-
મૂકવા માટે લાકડાનો	પકવાસા=છાપરાના	વાનું યંત્ર
કે કાદવનો ખનાવેલો ઘાટ	સાકટા સાથે જડેલી	ચઢે=ધડિઆળમાં આં-
ધુમાડીકું=ધુમાડો નીક-	પાટીઆની ચીપો	કા માંડેલો ગોળ ભાગ
ળત્રા માટે બાંધેલું તે	કામડું=વાંસની બે ફાડ-	I=એક
ઘેરાઈ=ભરાઈ	માંની એક ફાડ	II=એ
વૈદના પગલાં ચતા નથી=	સરડાવવું=છાપરા ઉપર	III=ત્રણ

IV=ચાર (૧ ઓછો ૫ માંથી)	કુચી=ચાવી (સ. ૧) ધડિઆળમાં કેટલાં કાંટા હોય છે ?	તોળવા=ભેખવા દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે તે લાકડી
V=પાંચ	(સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે ? (સ. ૩) નાના	ચીચવો=એક ઉભા લાક-
VI=છ (૫+૧)	તથા મોટા કાંટાથી શું બણાય છે ? (સ. ૪)	ડાપર બીજા આડા
VII=સાત (૫+૨)	ધડિઆળ જેતાં શીખ-	લાકડાંની વચમાં સાલ
VIII=આઠ (૫+૩)	વાને માટે પહેલું શું ઓળખવું જોઈએ ? (સ.	ધાલી બે છેડે બેસ-
IX=નવ (૬સ-એક)	૫) ચંદા પર કેટલે સુધી આંકડા માંડેલા છે ?	વાની રમત
X=દશ	(સ. ૬) નાનો કાંટો આઠ પર હોય ત્યારે મોટો	મધ્ય=વચલા
XI=અગિઆર (દશ+ એક)	કાંટો કયા આંકડા પર હોય છે ?	સેજસાજ=જરા
XII=બાર (દશ+બે)	પાઠ ૭૨.	છેતર્યો=ઠગ્યો
કુંડાળું=ગોળ ચક્રરકું	પડીકું=મંડલ	પદ્મું=છાપડું
મિનિટ=અઢી પળ; સાંઠ	સમતોલ=સરખું વજન	પાધરો=સીધો
સેકંડ	ત્રાજવું=તોલવાનું સાધન	સમતોલ=સરખું વજન
અંતરે=છેડે		સમ=સરખી
કમાન=પોલાદની પટી કે		યુક્તિ=તદબીર
તારનું શુંછળું		(સ. ૧) આપણને માલ
સામટા=ભેગા		ઓછો ન મળે તે માટે
મધરાત=વચલી રાત		ત્રાજવાની ગાયતમાં શી
ઝડપ=ઊંતાવળ		તપાસ રાખવી ?

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો,
વનસ્પતિઓનું, (પાઠ ૨) લિપિમાં, ગ્રાહણી, પંડિતો, અબજી,

૪૨] ત્રીજા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક અહીં આના.

માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટટ્ટુ, ઠઠિયુગ, ઉતર્યો, બુદ્ધ, હિંદાડે, ખર્ચુપાન, આવકનો, જાત્રાએ, બિચારું, અક્ષનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિયાણી, ઇંધરભક્તિ, ઇંધરકૃપા, ચૌદશ, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અભ્યાસ, ઇચ્છે, સોંપ્યો, ખસ્યો, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લગ્ન, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, સત્તર, ખરીદ્યા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો, અટકાવ્યો, વિદ્યપતિ, જગકર્તા, ભૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇંધરસ્તુતિ, વિદ્યસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, આગ્રહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) જાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળ્યું, ભુંડું, તાક્યું. (પાઠ ૧૨) યુષ્મદિર, અબ્દુલ, ક્રોધ, વર્તણુકથી, દુર્યોધનને, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગંધર્વ, અંતઃકરણ, ગુસ્સે. (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધિશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) ગૃહસ્થ, નિસાસો, કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મશ્કરી. આગ્રહ, સ્વાદે. (પાઠ ૧૬) કલેશ, નિશ્ચય, વૃક્ષ, પ્રગટે, સ્વર્ગ. (પાઠ ૧૭) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પાથર, ઝૂંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વચ્છ, ચોંટાડ્યાં, ઈંદ્રિય, સ્થિતિ, શક્તર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન. હિદ્દો, નાહ્યો, અટક્યું. (પાઠ ૧૯) વિદ્વાન, નિર્ણય. (પાઠ ૨૦) ડિલ્હી, પ્રખ્યાત, પરાકર્મી, વિદ્યાનો, વિષયો. (પાઠ ૨૧) મચ્છર, ફાટ્યો, યુક્તિથી, ગર્વથી, અભિમાની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, રિકિટ, પરબિડિઆં, પત્તા, તીર્થરૂપ, ચિરંજીવી, રાજેશ્રી, પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવંતી, ગંગાસ્વરૂપ, ઢુંકું, પત્તો, જિલ્લો,

(પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અક્ષાહ, વિનંતિ, સ્થિતારી, ભેટ્યો, ઇર્ષાખેર, દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાઢવિવાઢ, તુર્ત, પ્રાણી, પ્યાઢં, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, નિર્દોષી, વ્યાપાર, અથડાય. (પાઠ ૨૫) ધકકો, ફાડાવ્યો, ફુટ્યો, દોષ, સદગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથે, તક્ષીન, વિષય, સંખ્યામાં, નાતમલાલ, વિલાયતમાં. (પાઠ ૨૭) કિટલો, અગત્ય, પુઢકળ, વિના, સંઘ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાર, પ્યાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્માઢ, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચક્ષી, તર્કપ્રસાઢ, ગુરુની, વળગ્યો, તર્ક, ઉપાડ્યો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉઘમે, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડ્યો, ગાથું, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળસ્કે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધાટે, થોઢે, સંતોષ, વિપત્તિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઈચ્છતા, ડહેલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મંદવાડ, જંતુઓ, ખુલ્લોખાચરે, પાથરણું, યાસ, બિઝાનાં, ઢાળાય, ઝાડીઝુડી, દુર્ગંધ. (પાઠ ૩૪) કેકેચી, શત્રુઢન, અયોધ્યામાં, કૌશલ્યા, સુમિત્રા, લક્ષ્મણ, પ્રાણુથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, ઉદ્યાપશે, ચૌઢ, વિકાર (પાઠ ૩૫) ઢોલ, ઝમકારા, સ્થિર, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) ગ્રીષ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલે, કોઢિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આઝ, પ્રફુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, ડહાપણ. (પાઠ ૩૮) પ્રહલાઢ, કર્મો, પુરુષોના, પુતળાં, આળંગી, ખંડેર, ટાચ, ઢહેરું, મુશ્કેલ, દિવાલો, વાયવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગાઢવ્યા, (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજે, તળેટી, તૂટીને, ઢુકડાની, સિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઢ, લમ્બુદ્રા, ખીંગ

૪૪] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક ચાર આના.

જેલો, ઠંકું, ભિંજાય, (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્ધું, ગમ્મત, પૃથ્વી, શક્તિ, નિચાણ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, સરિતા, નિર્મેળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહમદ, ભુફું, તાણી, કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશિર, ભૂગોળવિદ્યા, ટંડેલ, નિશાન, ક્રિયા, દ્વીપકલ્પ, હંમેશાં, સામુદ્રધુન્દી. (પાઠ ૪૩) ઇચ્છું છું, ત્રણેક, ભફૂંમાંથી, સળગાવેલા, પૈહાની, રેડયું, સળંગડ, ચોંટી, લોદા, ઢેડવાડામાં, ગોડડાનાં, બોળીયાં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટ્ટી, ગિલ્લીઢંડા, છંટાય છે, રાત્રે, વરાળયંત્રથી, મીણખત્તી. (પાઠ ૪૫) દુરસ્ત, ખૂટતા, સખતી, લપેટી, તિજ્જે-રર, કોથળી. (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી, કમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવત્તો, ડેપુટિ, બોર્ડ, સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું, ફૂરતાં, થીજને, સૂર્યનાં, કિરણો, ઝાકળ, પહોંચ્યાં, (પાઠ ૪૯) ટુંકીએ, ગતિમાં, ઢાંકું છું, ઠાલવી. (પાઠ ૫૦) અંગ્રેજ, ગોવિંદ, મિઠાઈ, બોળી, બોળું છું, બેસ્વાફ, બાઝી, મુશ્કેલ. (પાઠ ૫૧) વિસ્મય, પ્યાલું, હલાવ્યું, હેઠળ, સળગાવ્યો, લિલાશ, પદાર્થ, ચુંડી, ઝાળ, ધર્યું. (પાઠ ૫૨) ગોઠવ્યાં, અફાળાં, વાંકીચુંકી, ગુરુજી, ખડકમાંથી, જંમર. (પાઠ ૫૩) સ્કૂ, મિત્ર, ટીપ્પું, અલ્યા, વળ્યાં, ચપટો, તાળાં, કહેરા, દિવાલની, ખોંટીઓ, ઘડિઆળ, ચપ્પુ, નક્કર, સિવાય. (પાઠ ૫૪) ઇંદ્રિયો, ઉત્પન્ન, પાંદડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટારા, અગત્યનું, ચૂસે, શાપી, ખ્યાલ, મોઢાં. (પાઠ ૫૫) દાહતા, પિનાશ, ઢોંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી, ડહોળી. (પાઠ ૫૬)

બાળમરખાવળી મે સુંદરજીવૃત પહેલીના અર્થ બે આના. [૪૫]

પુષ્ટિકરક, કુંડી, ઉંબીમાં, હુમસો, અડક, થુલું, ગુદીને,
પલાળીને, ફેલ્લા. (પાઠ ૫૭) દોડયા, સાંકડું, શોષી, ચિરાએલાં,
અગથીઆનાં, કૃષ્ણલાલ. (પાઠ ૫૮) અવસ્થા, ભટકયા, સૂંઠ,
ખૂબસુરત, વૈતરી, ઇંઘાં, કીડિઆરામાંથી, નિરાંત. (પાઠ ૫૯)
ભાથું, ઉતરો, થોડો, પાણી, ખાઉધરા, કોહેલું. (પાઠ ૬૦)
ગુન્હાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી, ઓચીંતી, કલ્લામાં.
(પાઠ ૬૧) મળફી, અક્કલવાળું. (પાઠ ૬૨) શિઆળ, શ્રીધર,
(પાઠ ૬૩) તાણ્યું, તળીયા. (પાઠ ૬૪) અગ્નિ, ગર્જના, ધૂજતાં,
ચોંટયું, ઠેલણગાડી, ભૂખ્યો, વસ્તી, પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં,
હાંડપિંજર, ટાંચું, બિહામણું, કૌવત, ટુકકો, માંસપેસી,
રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મદર્શક, દાઝીએ, રૂઝાતો,
લફું, ભોંકે, હેંઠલું, અસંખ્ય, ઋતુમાં. (પાઠ ૬૭) ઠરાવ્યું,
કુક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝખ્ખા, ઊંઘેઠ (પાઠ ૬૯) છોલાણું,
પાણિઆરું, તુળસીક્યારો, છીંડી, ચીતરાવ્યાં, સરડાવ્યું, ઝર-
ખામાં. (પાઠ ૭૦) મિનિટ, ચકકર, ઠલવાઈ. (પાઠ ૭૧) અડ્ડા-
વીસ, અંગ્રેજીમાં. (પાઠ ૭૨) ત્રાજવું, કાટલું, તોળયું, ખાંધ્યું,
બેખ્યું, યુક્તિઓ, ઓથુંવતું, મૂક્યું.

કડાંની ફિલ.

કડાં લોહના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો વ્યાસ એક
બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની બાહ્યનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે.
તે રાતા; વાદળી વગેરે તરેહના પાકા રંગથી રંગેલાં હોય છે;
સૂચના—(૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં
હાથ સાથ લટકતાં રખાવવાં. (૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીન પર
મુકાવી દેવાવવાં મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.

૪૬] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અહીં આના.

(૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાખીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. તૈયાર—
કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો—એ કડાં એ હાથમાં લઇ હાથ નીચે લટકતા રાખવા. રમત ૧—(૧) એ હાથ ઉઠા. (૨) એક હાથ નીચા લટકતા. રમત ૨—(૧) એક હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવાં. રમત ૩—એ કડાં એકાં કરી વચ્ચેથી એક હાથે સામસામી પકડવાં. (૧) ઘુંટણમાંથી પગવાળી પગના આંગળાપર વળન રાખી એસવું. એડી ઉઠી રાખવી. (દ્વાય એ પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) (૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ) રમત ૪—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે પકડવા. (૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫—(૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬—(૧) જમણો હાથ ઉઠો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—(૧) એક હાથ ઉઠા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૨) એક કડાં પગના આંગળા (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા) રમત ૮—એક હાથ ઉઠા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉઠો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯—(૧) એક હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—(૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) (૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાવવા.

ત્રિવેદિ વા. પુ. ૧લાનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ગ્રંથ આના. [૪૭

આનાની ધાત.

૪ - ૦૧ રૂ.

૮ - ૦૧૧ રૂ.

૧૨ - ૦૧૧૧ રૂ.

૧૬ - ૧) રૂ.

૨૦ - ૧૧ રૂ.

૨૪ - ૧૧૧ રૂ.

૨૮ - ૧૧૧૧ રૂ.

૩૨ - ૨) રૂ.

૩૬ - ૨૧ રૂ.

૪૦ - ૨૧૧ રૂ.

૪૪ - ૨૧૧૧ રૂ.

૪૮ - ૩) રૂ.

૫૨ - ૩૧ રૂ.

૫૬ - ૩૧૧ રૂ.

૬૦ - ૩૧૧૧ રૂ.

૬૪ - ૪) રૂ.

૬૮ - ૪૧ રૂ.

૭૨ - ૪૧૧ રૂ.

૭૬ - ૪૧૧૧ રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૮૪ - ૫૧ રૂ.

૮૮ - ૫૧૧ રૂ.

૯૨ - ૫૧૧૧ રૂ.

૯૬ - ૬) રૂ.

૧૦૦ - ૬૧ રૂ.

૪૦૦ - ૨૫) રૂ.

૮૦૦ - ૫૦) રૂ.

૧૦ - ૦૧૧ = રૂ.

૨૦ - ૧૧ રૂ.

૩૦ - ૧૧૧ = રૂ.

૪૦ - ૨૧૧ રૂ.

૫૦ - ૩) = રૂ.

૬૦ - ૩૧૧૧ રૂ.

૭૦ - ૪ = રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૯૦ - ૫૧ = રૂ.

૧૦૦ - ૬૧ રૂ.

૧૦૦૦ - ૬૨૧૧ રૂ.

૧૬ - ૧) રૂ.

૩૨ - ૨) રૂ.

૪૮ - ૩) રૂ.

૬૪ - ૪) રૂ.

૮૦ - ૫) રૂ.

૯૬ - ૬) રૂ.

૧૧૨ - ૭) રૂ.

૧૨૮ - ૮) રૂ.

૧૪૪ - ૯) રૂ.

૧૬૦ - ૧૦) રૂ.

૧૭૬ - ૧૧) રૂ.

૧૯૨ - ૧૨) રૂ.

૨૦૮ - ૧૩) રૂ.

૨૨૪ - ૧૪) રૂ.

૨૪૦ - ૧૫) રૂ.

૨૫૬ - ૧૬) રૂ.

૨૭૨ - ૧૭) રૂ.

૨૮૮ - ૧૮) રૂ.

૩૦૪ - ૧૯) રૂ.

૩૨૦ - ૨૦) રૂ.

રૂપિઆભારની ધાત.

રૂપિઆભાર

શેર

અધોળ

રૂપિઆભાર

શેર

અધોળ

૧૧ ,,

૦)૦૧

૦૧

૩૧૧ ,,

૦)૦૧

૧૧

૨૧ ,,

૦)-

૧

૫ ,,

૦) =

૨

૪૮] મુંબઈ ઇલાકાની બુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

ક્ર.	બા.	શેર	અધોળ	ક્ર.	બાર	શેર	અધોળ
૬૧	„	૦)૨૥	૨૥	૨૩૥	„	૦૥૨	૬૥
૭૥	„	૦)૩	૩	૨૫	„	૦૥૨	૧૦
૮૥	„	૦)૩૥	૩૥	૨૬૧	„	૦૥૨	૧૦૥
૧૦	„	૦૧	૪	૨૭૥	„	૦૥૩	૧૧
૧૧૧	„	૦૧૦૥	૪૥	૨૮૥	„	૦૥૩	૧૧૥
૧૨૥	„	૦૧	૫	૩૦	„	૦૥	૧૨
૧૩૥	„	૦૧	૫૥	૩૧૧	„	૦૥૦૥	૧૨૥
૧૫	„	૦૧	૬	૩૨૥	„	૦૥	૧૩
૧૬૧	„	૦૧	૬૥	૩૩૥	„	૦૥	૧૩૥
૧૭૥	„	૦૧	૭	૩૫	„	૦૥	૧૪
૧૮૥	„	૦૧	૭૥	૩૬૧	„	૦૥	૧૪૥
૨૦	„	૦૥	૮	૩૭૥	„	૦૥	૧૫
૨૧૧	„	૦૥૦૥	૮૥	૩૮૥	„	૦૥	૧૫૥
૨૨૥	„	૦૥	૯	૪૦	„	૧)	૧૬

સમાપ્ત

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો. લ્હા.

ત્રિવેદિ વાચનમાળા

પ્રવેશિકાના અર્થ	૦-૩-૦
પુ. ૧ લાના "	૦-૪-૦
પુ. ૨ ભના "	૦-૫-૦
પુ. ૩ ભના "	૦-૬-૦
પુ. ૪ થાના "	૦-૭-૦
પુ. ૫ માના "	૦-૮-૦
પુ. ૬ કાના "	૦-૯-૦
પુ. ૭ માના "	૦-૧૦-૦
વિદ્યાપીઠ પુ. ૨ભના	૦-૪-૦
ચોર્યાસી તા. નકશો	૦-૩-૦
સુરત શહેરનો નકશો	૦-૪-૦

(સ્વ૦) છગનલાલ

મુખ્યગણિત શિક્ષક

બાળવર્ગનો	૦-૧-૬
ધો. ૧ લાનો	૦-૧-૮
ધો. ૨ ભનો	૦-૨-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૨-૬
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦

ડિક્ટેશન શિક્ષક

બાળપોથીનો	૦-૨-૦
ધો. ૧ લાનો	૦-૨-૬
ધો. ૨ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦
કન્યા પુ ૧ લાનો	૦-૩-૦
ત્રિવેદી. પુ. ૧લાનો	૦-૩-૦

વર્ત્યકમુદર રેકર્ડ બુક

બાળવર્ગની નોટ	૦-૨-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૬
બીજીના "	૦-૪-૦
ત્રીજીના "	૦-૫-૦
ચોથીના "	૦-૭-૬
પાંચમીના "	૦-૮-૦
છઠ્ઠીના "	૦-૯-૦
સાતમીના "	૦-૧૦-૦
કન્યા ૧લીના "	૦-૪-૦
કન્યા ૨જીના "	૦-૫-૦
કન્યા ૩જીના "	૦-૭-૦

મોતીરામ શાહ લ્હા.

બુઝાળ શિક્ષક

સુરત શહેરનો	૦-૩-૦
ચોર્યાસી તાલુકાનો	૦-૨-૦
સુરત જિલ્લાનો	૦-૩-૦

પ્રમોતરમાળા

ગુજરાત પ્રાંતની સા. બુ	૦-૩-૦
મુખર્ષી ઈલાકાની બુ	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ. રસિક	૦-૬-૦
સૃષ્ટિજ્ઞાન ધો. ૧ ભની	૦-૩-૦

સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અકમણિતનાં મનોચત્ર	૦-૫-૦
સુંદરચિત્ર પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦
બાળગરબાવળી નોટ	૦-૨-૦

સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા. મોતીરામ શાહ

સ્વ.

